

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙΟ ΜΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Σίνα 4, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Τηλ.: 26510 -74000 ΦΑΞ: 26510 -79286

ΕΤΟΣ ΚΕ' (25)
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 301
ΜΑΪΟΣ
2003

ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΡΥΜΟΥ ΒΙΚΟΥ-ΑΩΟΥ & ΒΟΪΔΟΜΑΤΗ

Ανεξέλεγκτη είναι η κατάσταση στον εθνικό δρυμό Βίκου - Αώου, ο οποίος συγκεντρώνει πλήθος ντόπιων και ξένων επισκεπτών. Μάλιστα, δεν είναι τυχαίο ότι θεωρείται περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και για το λόγο αυτό άλλωστε τυγχάνει ειδικής προστασίας από την Πολιτεία, αλλά οι τοπικοί φορείς ολιγωρούν στην προοπτική της υποβάθμισης που απειλεί το δρυμό και την ευρύτερη περιοχή.

Τροχόσπιτα έχουν βρει καταφύγιο στην είσοδο του εθνικού δρυμού -στη γέφυρα της Αρίστης- σακούλες με σκουπίδια είναι αφημένες στο δρόμο προκαλώντας δυσοσμία, κουτιά από

Ρεπορτάζ:
ΣΩΤΗΡΗΣ ΑΡΓΥΡΗΣ

αναφυκτικά και άδεια πακέτα τσιγάρων είναι πεταμένα στο πλάτωμα και δίπλα στο Βοϊδομάτη.

Η εικόνα αυτή μόνο προστατευόμενη περιοχή και ιδιαίτερου φυσικού κάλλους δεν θυμίζει, ενώ την ίδια ώρα απομεινάρια φωτιών, σκηνές και... μπουγάδες απλωμένες στα πλατάνια συμπληρώνουν το σκηνικό που αυθαίρετα διαμορφώνουν οι εκδρομείς -αυτόχθονες και Ευρωπαίοι- και το οποίο ανέχονται και εμμέσως επιδοκιμάζουν όλοι οι αρμόδιοι φορείς.

Το... θέμα προκαλεί την απορία και ενίοτε την αγανάκτηση των υπολοίπων επισκεπτών, οι οποίοι διαπιστώνουν πως οι ομορφιές της περιοχής και το ποτάμιο οικοσύστημα του Βοϊδομάτη απειλούνται με υποβάθμιση. Η κατάσταση τις τελευταίες ημέρες ήταν ανυπόφορη, καθώς η είσοδος του εθνικού είχε παραδοθεί στο έλεος της ασυδοσίας ορισμένων επισκεπτών, αλλά και στο έλεος της αδιαφορίας όλων των αρμοδίων τοπικών παραγόντων της ευρύτερης περιοχής.

Μόνιμη αδράνεια

Οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης (δήμος Κεντρικού Ζαγορίου, δήμος Κόνιτσας και κοινότη-

Ο «ΗΠ. ΑΓΩΝ» της 9.5.03 σε ρεπορτάζ του δημοσιογράφου κ. Σωτήρη Αργύρη, αναφέρεται και πάλι σ' ένα καυτό, για την περιοχή του Ζαγορίου, πρόβλημα (μόνιμη επωδός σε γραπτά και σχόλια του περιοδικού μας, τα τελευταία χρόνια) που αφορά στη ρύπανση και την προστασία του Βοϊδομάτη, στη καρδιά του, δήθεν, προστατευόμενου Εθνικού Δρυμού Βίκου-Αώου.

Με τίς ευχαριστίες μας, προβαίνουμε στην αναδημοσίευση (πρωτοσέλιδα) ολόκληρου του ρεπορτάζ, μπάς και... ιδρώσει κάποιιο αυτή (όχι βέβαια των ασχημονούντων σε βάρος ενός ανεπανάληπτου χώρου), αλλά ημών των Ζαγορίσιων, τουλάχιστο, και όσων έχουν την αρμοδιότητα και την ευθύνη της προστασίας από κάθε είδους παράβαση και αυθαιρέσια.

Για το λόγο αυτό η ΙΛΕΖ και το περιοδικό της είναι με το μέρος αυτών που βλέπουν, πώς αυτή η προστασία περνάει μόνο μέσα από το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου. Αλλιώς, αφήνοντας το Ζαγόρι ξέφραγο αμπέλι στα καπρίτσια, τις ορέξεις και στις λογιών-λογιών σκοπιμότητες, θα δουν τα μάτια μας πολλά και χειρότερα ακόμα από αυτά που καθημερινά θιώνουμε στην περιοχή μας, αποτέλεσμα της ερήμωσης της εγκατάλειψης και της αδιαφορίας μας. Και θα είμαστε όλοι υπεύθυνοι.

«Ζ»

τα Παπίγκου), που ενδεχομένως θα έπρεπε να αναλάβουν πρωτοβουλίες για τον περιορισμό του φαινομένου, επιδεικνύουν παντελή αδιαφορία.

Το παράδοξο είναι πως και οι αρμόδιες υπηρεσίες εξακολουθούν να αδρανούν και να μην προβαίνουν ούτε στους στοιχειώδεις ελέγχους, ακόμη και όταν οι πο-

λίες τους ζητούν να παρέμβουν.

Ενδεικτικό είναι το περυσινό παράδειγμα με το δασαρχείο Κόνιτσας, το οποίο δήλωνε ανήμπορο να επέμβει όταν μια ομάδα Γερμανών τουριστών είχε κατασκηνώσει στον ίδιο χώρο του εθνικού δρυμού. Μάλιστα, οι εκδομείς, μεσούσης της αντιπυρικής περιόδου, είχαν ανάψει φωτιά εντός

Στην καρδιά του εθνικού δρυμού Βίκου - Αώου μπορείτε να βρείτε σκουπίδια, κατασκηνωτές και τροχόσπιτα

των ορίων του εθνικού δρυμού για να μαγειρέψουν, ενώ μια άλλη ομάδα έκανε μπουγάδα στο Βοϊδομάτη.

Αδυναμία ελέγχου

Μετά τα δημοσιεύματα του «Η.Α.», η αρμόδια υπηρεσία παραδέχθηκε πως αδυνατεί να ελέγξει την κατάσταση και να διενεργεί τακτικούς, όπως οφείλει, ελέγχους «λόγω έλλειψης προσωπικού».

Η πρόσφατη κατάσταση αποδεικνύει πως η αρμόδια, κατά τα άλλα, υπηρεσία, αποστασιοποιείται από τα καθήκοντά της και ουδόλως νοιάζεται για την προστασία του εθνικού δρυμού και του καθαρότερου ποταμού της Ευρώπης, τον Βοϊδομάτη.

Το ίδιο ισχύει και για του φορείς της Αυτοδιοίκησης, οι οποίοι επιμένουν να αδιαφορούν σε ζητήματα που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος και του ποτάμιου οικοσυστήματος.

Αναγκαία η παρέμβαση

Σε όλα τα διαφημιστικά φυλλάδια του νομού ή και των δήμων της περιοχής, ο ποταμός Βοϊδομάτης χαρακτηρίζεται το καθαρότερο ποτάμι της Ευρώπης. Με την αδιαφορία και ολιγωρία που διακατέχει τις αρμόδιες υπηρεσίες και τους τοπικούς φορείς, κινδυνεύει, πλέον να χάσει αυτό το πλεονέκτημα και να υποστεί σημαντική υποβάθμιση.

Τα σκουπίδια στις κοίτες του ποταμού, η ανεξέλεγκτη κατασκήνωση των τουριστών και η... μπουγάδα στα πεντακάθαρα νερά του από τους κατασκηνωτές, είναι στοιχεία που απειλούν το πλεονέκτημα του Βοϊδομάτη και προϊδεάζουν για ακόμη χειρότερες μέρες. Ας οι πολίτες θεωρούν ότι μπορούν οτιδήποτε τους είναι αχρείαστο να το πετούν στον εθνικό δρυμό Βίκου - Αώου και στον Βοϊδομάτη, τότε η παρέμβαση των αρμοδίων φορέων και υπηρεσιών θα πρέπει να είναι άμεση και θεωρείται επιβεβλημένη.

Στυλιμιότυπα

ΜΠΡΑΒΟ!

Σταύρου Συκιώτη

Τέσσερα Ζαγοροκόριτσα κι ένα... γκιούμι. Από αριστερά: Δήμητρα Μπαντή, Θεοδώρα Κολιοπάνου, Ελένη Σκαμνέλου, Ευνομία Οικονόμου.

στην «εσωτερική-ενδοχώρα» ξενιτιά.

Η «ξενιτιά», φαινόμενο ζωής των ανθρώπων, με μακράνια ιστορία, πλούσια γραμματολογία και πλήθος παραλλαγών είναι ένα μεγάλο, ανεξάντλητο, πολύμορφο θέμα και φυσικά δε θα σταθούμε σ' αυτό (θέλει όλες τις σελίδες του «Ζ» μας). Κρύβει, πέρα απ' όποιες ενδιαφέρουσες πλευρές της, πολύ πόνο, μόνιμο, μαράζι, πίκρα αγλύκαντη η νοσταλγία. Επιγραμματικά, θα σταθούμε στο «σλόγκαν» της εκδήλωσης, στο φωτεινό φόντο της σκηνης:

«Την ξενιτιά, την ορφανιά, την πίκρα, την αγάπη, τα τέσσερα τα ζύγιασαν, βαρύτερα είναι τα ξένα».

Μετά τα γενικά «στιγμιότυπα» της εκδήλωσης, που αναφερόμαστε παραπάνω, να παρουσιάσουμε «κριτικά», με λίγα λόγια, στοιχεία που προγράμματος της εκδήλωσης.

Εμφανές το στοιχείο της σοβαρής μελέτης και οργάνωσης της εκδήλωσης. Το όλο πρόγραμμα κάλυπτε όλο το φάσμα της ξενιτιάς. Ξεκινώντας από τον Αποχωρισμό, διέτρεχε τις επόμενες φάσεις της ξενιτιάς δηλ. την Προσμονή, το Ανάθεμα της ξενιτιάς, το Γυρισμό, με παρεμβολή της Νεοελληνική λαϊκή παράδοση κι ακόμα διανθισμένο με Θρακιώτικη και Νησιώτικη παράδοση. Όλο αυτό το φάσμα εκφράστηκε μέσα από τη Μουσική—τραγουδιό στη Γιάννη Παπακόστα και το αναγνωρισμένο κλαρίνο του Γρηγόρη Καψάλη, παισιωμένους με μια διαλεχτή ομάδα — το Χορό— όπου τα χορευτικά του Συνδέσμου, από τους πιτσιρικούς μέχρι τους ενήλικες έδωσαν τον καλύτερο εαυτό τους και δικαίωσαν της προσπάθειες του Συνδέσμου και των εκπαιδευτών τους: του Παναγ. Λαδάς στη δ'λια των τραγουδιών και Κώστα Καμπέρη στη δ'λια παραδοσιακών χορών. Όλες οι χορευτικές ομάδες, με τις παραδοσιακές στολές τους, τον συγχρονισμένο βηματισμό και ρυθμό τους εντυπωσίασαν.

Θα υπογραμμίσω, ωστόσο, τον ενθουσιασμό του κοινού για τους λιλιπούτειους χορευτές—τα πιτσιρικά, που λέμε— που ξέγνοιαστα κι αδιάφορα για τις

χιλιάδες μάτια που τα παρακολουθούσαν και διάφορους φωτισμούς «χόρεψαν» με την ψυχή τους. Γι' αυτούς η εκδήλωση αυτή ήταν ένα «τρελό παιδικό παιχνίδι». Έτσι, απέσπασαν παρατεταμένα χειροκροτήματα.

Στο «κλου» της βραδιάς, όταν η μεγάλη σκηνή του θεάτρου γέμισε με όλα τα συγκροτήματα να αποχαιρετούν το κοινό, με προεξάρχοντα το Γρηγ. Καψά-

λη και τα «Ξεχωρισμάτα» του κλαρίνου του, ο ενθουσιασμός έφτασε στο ζενίθ και τα χειροκροτήματα δόνησαν τη μεγάλη αίθουσα του αμφιθεάτρου. Χρειάστηκε πολλές χρόνος για να αποσυρφορηθεί η αίθουσα και πολλά μάτια έφυγαν υγραμένα από δάκρυα.

Ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορίσιων, στα Γιάννινα, με την παραπάνω πετυχημένη εκδήλωσή του, πλούτισε την ιστορία των πολιτιστικών του δραστηριοτήτων, έτσι όπως εμφανίζεται και στο οπισθόφυλλο του καλλιτεχνικού προγράμματος της εκδήλωσής του. Είναι, άλλωστε, αντιληπτό, όπως εκτιμώ κι όσο είμαι ενήμερος, ο Π.Σ. Ζαγορίσιων παρουσιάζει, τελευταία, συχνότητα δραστηριοτήτων, σε πολιτιστική πολυμείδεια. Έτσι δίνει ερεθίσματα και ευκαιρίες στον «κόσμο» του Ζαγοριού, που στην πλειονότητά του «κατοικοεδρεύει» στο χώρο της πόλης των Ιωαννίνων, να ενημερώνεται, να συγκαίνεται, να συμμετέχει στα δρώμενα και, σίγουρα, να συμπαρίσταται και να συμβάλλει στο έργο του Ζαγορίσιου Συνδέσμου. Η συγκινητική φρότιση της εκδήλωσης στο έργο του Ζαγορίσιου Συνδέσμου. Η συγκινησιακή φρότιση της εκδήλωσης της 13/4 έχει, οπωσδήποτε, το αντίκρισμά της.

Το σημερινό Ζαγόρι, πέρα από την ερήμωση που παρουσιάζει στον «κόσμο» του, νομίζω πως έχει δυνατότητες να ενεργοποιηθεί, προοδευτικά, τη ζωή του και να συνεχίσει, παράλληλα με την εγχερωρή Φύση του, την ιστορία της παράδοσής του και, κυρίως, του Πολιτισμού του. Ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορίσιων στα Γιάννινα, με τις δραστηριότητές του, μας επιτρέπει να αισιοδοξούμε.

ΑΞίζου, λοιπόν, σ' όλο το Δ.Σ. του Συνδέσμου συγχαρητήρια για την πολύπλευρη δράση του και δεν απομένει πια, παρά να προσθέσω κι εγώ, για την εκδήλωση που γράφουμε, το δικό μου ΜΠΡΑΒΟ!

Σπινο-λαλήματα... του Μάη

Επί τέλους! Ο «ξύνιος της παρέας» βάρεσε προσκλητήριο. Όλα τα πετούμενα να συγκεντρωθούν στη μεγάλη χωραφιά. Εκεί θα γίνει το μεγάλο μας πανηγύρι. Θα γιορτάσουμε την κυρά μας την Άνοιξη. Θα της ποιήμε μαγικά τραγούδια χαράς και έρωτα. Θα ξεφαντώσουμε!

Κάποια στιγμή η χωραφιά άρχισε να γεμίζει. Τα θανινόδεντρα, γύρω-γύρω, στο παιχνίδι μας. Τα πιο μεγαλόφτερα πουλιά σπαθίζουν στον αέρα με εντυπωσιακά «βολ-πλανέ» κι ο σπουγγιόκοσμος που αρέσει να συλλατίζει στους δρόμους και τα μονοπάτια, στους όχτους και τις αιλές των σπιτιών, παιγνίδιζε με τ' αγριολούλουδα της χωραφιάς, τις μαργαρίτες, τις ανεμώνες και τα χαμομήλια.

Εντυπωσιακή η συνανλία των αηδονιών της Κατσονίνας. Οι χαρές του Μάη το ρεπερτόριό τους. Νιόφερτα και αν ανεωμένα μορφαίνουν το πένο, ακούγονται απ' το γένος των πτηνών.

Αισθητή η απουσία των χελιδονιών φέτος. Ούτε ένα για δείγμα. Ο χώρος του Δντ. Ζαγοριού έγινε «αγύσικος» για τη ζωή τους. Εξαφανίστηκαν οι λούτσες, τα τρεχούμενα νερά, ο αναγκαίος για τις φωλιές τους πηλός. Και τώρα, ποιά πετούμενα καθαρίζουν την ατμόσφαιρα από τα βλαβερά και ενοχλητικά έντομα; Κι όχι μόνο τα χελιδόνα. Κι άλλα είδη πουλιών εξαφανίστηκαν.

Ο «ξύνιος» αποκρυπτογράφησε το μήνιμα της ανησυχίας και παρενέβη καθησυχαστικά.

Στείλαμε φαξ στο Δήμαρχο της περιοχής: «Δήμαρχε SOS. Το περιβάλλον υποβαθμίζεται. Η ζωή, σ' αυτό, χάνει τα γνωρίσματά της. Η ισορροπία της Φύσης δοκιμάζεται».

Σπίνος

Άξιον εστί

(Αφήγημα του ΦΡΙΞΟΥ ΤΖΙΟΒΑ από το ομώνυμο βιβλίο του, συμπληρωμένο και με νέα επεισόδια)

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Φτάνοντας στην «καρυά», πάνω από το Τσεπέλοβο, διέκρινε τον αγωνιάτη χαμηλά στις πρώτες καλύβες του χωριού. Άρχισε να ντουφεκεί στον αέρα, σκυλιασμένος που δεν τον πρόφτασε να τον γδάρει. Το Τσεπέλοβο τον καιρό της τουρκοκρατίας ήταν η πρωτεύουσα του Ζαγοριού. Εκεί είχε την έδρα της η τούρκικη αστυνομία. Πετάχτηκαν αλαφιασμένοι οι ζαπτιέδες (χωροφύλακες) από τις ντουφεκίες που τους χάλασαν το ραχάτι νομίζοντας της «πάτησαν» κλέφτες το χωριό... Οχυρώθηκαν μέσα στο ψηλό καμπαναριό που δεσπόζει του μεσοχωριού, καρτερώντας να φανούν οι «λερέδες» φουστάνελες. Απ' αυτήν εμφανίστηκε καβαλάρης, κορδωμένος, ο χαντζής της Δοβράς πυροβολώντας στον αέρα. Έστριβε κάθε τόσο το μουστάκι, ένδειξη νίκης, αφού κατάφερε να ερημώσει τους δρόμους του χωριού. Μόνο μια γλωσσού, όταν τον γνώρισε, μισάνοιξε την ξώπορτα και του έσυρε πίσω από τις πλάτες: «η ζούρλια νάχε κέρατα ..... τον κόσμο ολό» και την αμπάρωσε με βρόντο. Λόγω του χανιού ήταν πασιγνωστός ο ζόρκος άνθρωπος. Ξεθάρρεψαν οι ζαπτιέδες όταν τον γνώρισαν. Ανεβοκατεβαίνοντας στα Γιάννινα με κρατούμενους ξαπόστειναν στο χάνι του και κάτι κουτσόπινα τζάμια. Με το πες, πες, μισά ρωαίμια, μισά αβρανίμια, δήθεν τον ζάπωσαν (συνέλαβαν), του πέρασαν μπλετζίκια (χειροπέδες) και τον έκλεισαν στο αχούρι της καζάρμας (μικρός στρατώνας). Αργά τη νύχτα τον ξεπροβόδισαν κρυφά, με φιλικά χτυπήματα στην πλάτη. Καβάλα στην Ξαποσταμένη μούλα του, με τον τσεφτέ χιαστί και σπριμμένα το μουστάκι τραγουδούσε φάλτσα «τι καπετάνιος είσ' εσύ δε ρίχνεις δυο ντουφεκία». Φτάνοντας στην «καρυά» ντουφεκίσε ο μουρλός δυο φορές προς την ανσέληνο που μεσουρανούσε πάνω από το Ζαγόρι ρίχνοντάς του μαγικό ασημένο φως. Σε λίγο άλλαξε η διάθεσή του, νίκησε η μαγεία της νύχτας το ζορλίκι του. Αναστέναξε και του πήρε το νου ρομαντική ρέμβη. Η μούλα πήγαινε οκνά μια και δε χτυπούσαν τα πλευρά της νευρικά οι φτέρνες του καβαλάρη. Όμως όταν έρχονταν σκληρές στιγμές για τη Δοβρά, πρόστρεχαν στο χαντζή σαν σε θεό και άγιο. Μεσουρανούσε το γόπτρο του ζορμά όταν κλέφτες «πατούσαν» σπίτι του χωριού. Αυτό γίνονταν τακτικά και πάντα πλουσιότερο του Ζαγοριού κατά τον ιστορικό Λαμπρίδη. Αν ξεφευγε από το μάτι των ληστών γυναικία του σπιτιού που «πατού-

σαν», έτρεχε τοίχο, τοίχο, από-οσια, απόοσια και βροντούσε τη χανόπορτα ζητώντας βοήθεια από τον μουρλό. Άρχιζε το ντουφεκίδι, μιάσου και μιά μου. Οχυρωμένος πίσω από κάποιο μπουχαρά (καμινάδα) ξάφνιαζε τους κλέφτες. Πήγανε από στέγη σε στέγη ντουφεκώντας. Νόμιζαν οι κλέφτες πως ήταν πολλοί οι σπλοφόροι. Άνθρωποι ήταν κι αυτοί, σκιάζονταν, άρπαζαν ότι έβρισκαν πρόχειρα, έπαιρναν όμηρο ως έξω από το χωριό κάποιον του σπιτιού και λάνιζαν. Την άλλη μέρα ο χαντζής ήταν ο μέγας του χωριού, πάνω από το μουχτάρη, τους επιτρόπους που διαχειρίζονταν τα οικονομικά του μοναστηριού και των κληροδοτημάτων, πολύ πιο πάνω και από το γιατρό και από το Σχολάρχη.

Αυτόν έτρεμε ο μουσουλμάνος Γκαλίπ, ο λαδάς από το Φιλάτι, αλλά πήρε κουράγιο και τον επισκέφθηκε. Στάθηκε μπροστά του σαν να ήταν κατηγορούμενος για φόνο. Περιμένοντας την απόφαση: θα πάρει δε θα πάρει λάδι ο χαντζής, πρόσχε τις λωριδες με την κολλητική ουσία που κρέμονταν από το ταβάνι και σπαταρούσαν πάνω τους παγιδευμένες εκατομμύριες μύγες, έτσι και αυτός παγιδευμένος από τους μπακάλιδες. Τι να κάνει, να πάει στα παρακάτω χωριά; κι εκεί μπακάλης τον καρτερεί. Πεινασμένος όπως ήταν αλιζόταν περιμένοντας την απόκριση. Ανάσαινε βαθιά με τη μύτη τις μυρουδιές του χανιού, σα να ήθελε να χορτάσει μ' αυτές. Από το στάβλο έρχονταν μυρουδιά κατοικημένου χόρτου. Από την αποθήκη: κρομμυδιών, πετρελαίου, παστομένου μπακαλιάρου, γίδινων τομαριών. Από το πάνω πάτωμα όπου το βασίλειο κοριών και ψύλλων, έρχονταν οσμή σάπιου ξύλου. Κάποτε άκουσε την απόκριση του χαντζή για την τιμή του λαδιού. Δεν του έμεινε άλλο παρά να οκνήψει το κεφάλι.

Τα ίδια τραβίει και ο γέρος από τη Λιγοιά που πουλάει κρασί. Μ' αυτός δεν είναι Γκαλίπ, το γλεντάει. Πάντα φέσι στο μεθύσι. Αν τους αρέσει η τιμή που ζητάει για το νέκταρ του, αν δεν τους αρέσει καβάλα, συχνά ανάποδα για ν' ακούν το τι τους φανάει όπως ξεμακραίνει. Η μούλα του γνωρίζει το δρόμο της επιστροφής και τον γυρίζει σπίτι του σώον και αβλαβή.

βυθισμένοι σε γλυκύτατο ύπνο που φέρνει η μέθη. Συχνά, όταν πουλάει, ροχαλίζει κάτω από το πλατάκι. Λες και θέλει το δέντρο να γελάσει, του ρίχνει πλατύ φύλλο στο πρόσωπο, στην ξέσκεπη κοιλιά, στις γυμνές πατούσες, να τον γαργαλήσει. Μάταιο εύρημα, αυτός κοιμάται βαθιά, ονειρεύεται πολέμους, καμιά φορά πετάγεται και φωνάζει «κάτω οι χαναναίοι» για όσους ήξεραν χαναναίους εννοούσε τους εθνικιστές. Ακόμα και ο αστυνόμος γελούσε.

Άλλος ήταν ο χαλβατζής. Έρχονταν συνήθως στις μεγάλες γιορτές, στο πανηγύρι, από τη Τζοντίτσα, κοντινό χωριό. Ακουμπούσε κάτω από τον πλάτανο μικρό καρούτι γεμάτο με κατάλευκο σκληρό χαλβά που κολλούσε στα δόντια όπως η τσίχλα. Με σκεπάρι έκοβε μικρές, μικρές, σκληρές χαλβά και τις απόθετε σε συνόφυλλο. «Σιγά θα κόψεις κανένα δάχτυλο τουφούτη» μουμούριζαν τα παιδιά. Αυτός έκοβε, έκοβε και πουλούσε και κάθε τόσο έπινε ρακί από το μπουκάλι που έφερνε από το σπίτι του, ώσπου γίνονταν σκνίπα και σωριάζονταν κάτω έχοντας προσκέφαλο ρίζα του πλάτανου. Το απόγιομα τον φόρτωναν μαζί με το καρούτι στο γομάρι του και τον ξεπροβοδούσαν με γέλια οι χωριανοί των καφενέδων.

Εκείνο τον μακρινό τρισόβλιο καιρό έρχονταν από την Πογδοριανή, χωριό του Παγωνίου, ένας γερωντάκος να πουλήσει σύκα. Τραβούσε κι αυτός των παθών του κάτω από τον ισόκι του πλάτανου όπου ξεφόρτωνε τα καλάθια του γεμάτα σκούρα σύκα. Το μέλι έβγαυε από τον οφάλο τους. Τριγυρίζαν παιδιά τα καλάθια όπως οι σφήκες που οσφραίνονταν το μέλι και τρύπωναν κάτω από τα σπικόφυλλα που χόρδωναν σε ζώνες το περιεχόμενο των καλάθιων. Πρώτος πελάτης ο σεσημασμένος για την ταιγουνιά του. Έφτανε ασθμαίνοντας και στο τάκι, τάκι γέμιζε την παλάντζα διαλεγμένα σύκα. Όταν έφτανε ο κόμπος στο χτένι, δηλαδή στην πληρωμή, άρχιζε καυγάς. Γινονταν σκληρό παζάρεμα. Ο σκάς ταιλαιπωρημένος, σήκωνε τα μάτια ψηλά λες και ζητούσε τη βοήθεια του δέντρου ή των ουρανών. Σα να έπαινε κουράγιο, αντιτιέκονταν. Έσπρωχνε το χέρι του άλλου που ζουλούσε ένα ένα τα σύκα διαλεγό-

νάς τα μήψως έχουν σκουλίκια. Πλησιάζαν και άλλοι χωριανοί. Με τη σιωπή τους ήταν σα να καταδίκαζαν τον αγοραστή. «Ούτε ένα δε σου δίνω» λέει ο σκάς και αδειάζει την παλάντζα στο καλάθι. «Πάρτε τα όλα μισοτιμής» κράζει στους άλλους. Κοιτάχτηκαν οι άνθρωποι. Μπορεί και να μην ήθελαν σύκα, μα τους δόθηκε ευκαιρία αγοράζοντας και πληρώνοντας στη σωστή τιμή, να εξευτελίσουν τον Σάιλοκ του χωριού. «Είστε καλοί άνθρωποι» βήκε να πει βουρκοιώνος ο γέρο σκάς.

Ξενοχωριέται και οι καλαντζήδες, από χωριά δυτικά της Μουργκάνας. Ελεεινοί, μια ζωή γανωμένοι, ξεροί δίχως ποτέ χαμόγελο, με λίγα ξύλα παραμισαλα, σακί στην πλάτη όπου κουδούνιζαν χαλκώματα. Ψωμί και ξίδι το προσφά τους. Έλα και να προκόψεις γανώνοντας παλιοτεντζερέδια κάτω από τα κλαδιά του πλάτανου. Πάντα σιωπηλοί: έστηναν αυτί ν' ακούσουν και γι' αυτό ύποπτοι. Νομίζονταν σπιούντοι των ζαπτιέδων,* αργότερα των χωροφυλάκων για να έχουν ελευθερη κυκλοφορία από χωριό σε χωριό. Για τη φήμη φταίει τα μέγιστα ο καλαντζής που κατά την παράδοση πρόδωσε το Σούλι στον Αλή πασιά... Ήταν ζωή αυτή, με τόση τυράγνια, τόση στέηση, τόση καχυποψία από τους ντόπιους... Και όμως, ήταν στιγμές, όπως το έφερονε η κουβέντα, που άφηναν να φανεί από τα λόγια τους ένας άλλος νους, λάμπαν!

Μα δεν ήταν μονάχα ο λαδάς, ο σκάς, ο γανωτής, ο χαλβατζής, ήταν και αρετοι άλλοι μικροπωλητές, σπαριμένοι διαχρονικά κάτω από τον πλάτανο, όπως η πάντα γελαστή γυναικία από τη Βίτσα με τις ρεβανές, ο κουτσός με τη λοταρία από το Τσερόβο. Με μια τάβλα φορτωμένος ένας κακομοίρης από την Πρωτόπατα έφερνε να πουλήσει σφριχίτρες, τζαμπούνες, γλειφιτζούρια, μιας δεκάρας πραιμάτεια, τι να πουλήσει και τι να κερδίσει...

Πάντα μεσοκαλόκαιρο έφταναν και οι τουρκογυρτοί. Λουλούδιζε όλος ο ισίκιος του πλάτανου από φούστες και σαλβάρια. Τα μυξιαρικά τους έκαναν τούμπες στα χώματα, προσπαθούσαν μάλιστα να σκαφαλώσουν στο δέντρο. Με δεμένα τα μπροστινά τους πόδια, κούτσα-κούτσα ήθελαν τα λιμαγμένα ψωριαρικά άλλο-λα και γομάρια να ξεμακραίνουν για ένα χελιδρονόφυλλο, για ένα γομαράγκαθο, να το μασήσουν με τα λιμαρισμένα δόντια τους, να ξεγελάσουν την πέινα. Αμολιόνταν οι γυναίκες τους στους μαχαλάδες ζητιανεύοντας ένα κομμάτι ψωμί

* τούρκιοι χωροφύλακες

-διότι ψωμοτόπι το χωριό-, να πουν τα μελλούμενα στις νιες, για τους ταξιδεμένους στις γριές, να τους πωλήσουν κανένα κόκκινο, να τις φοβερίσουν με μαγγανείες αν δεν έβρισκαν ανταπόκριση και ό,τι άλλο...

Κάποτε ένας γέρος, ο Χαλιλί, ο πάντα μεθυσμένος, στριμωγμένος στην κουφάλα του δέντρου, άδειάζει την ψυχή του πάνω στα τέλια του λαγούτου— έσταζε κορόμφλο το δάκρυ στα σκασιμένα μάγουλα. «Παίξεις πιο παθιασμένα και από το συμπατριώτη μας* τον Τσιτσάκη» τον πείραξε ένας λόγιος του χωριού. Σήκωσε ο τσιγγάνος ψηλά το ρικνό χέρι με ενωμένα τα τρία δάχτυλα σα να ήθελε να ορχιστεί μπροστά σε κάποιον άορατο άγιο που ίσως αυτός από το μεθύσι του να τον έβλεπε καθισμένον στα κλαδιά του πλατάνου και αποκρίθηκε βραχνά: «Αυτός, μάτια μου, δε φτάνεται, είναι αφηλός, αφηλός σαν τούτο το δέντρο». Ύστερα ο τσιγγάνος χάιδεψε τις χορδές απαλά και έγειρε στην κουφάλα κλείνοντας τα μάτια. Πότε έρχονταν, πότε φεύγανε δεν τους έπαιρνε μάτι ανθρώπου.

Ανεπιβεβαίωτες μήνες θέλουν και τον καρβανάγο Ρόβα να έχει αφερτρία και τέρμα των ταξιδιών του στη Βλαχία το μεσοχώρι της Δοβράς, με άλλα λόγια τον αφαλό της, τον πλάτανο.

Τα εξάσια καλοκαιρινά βράδια ευφραίνονταν στους γύρα καφενέδες με τσίπουρο και ιστορίες οι χωριανοί. Ονειρεύονταν κοιτάζοντας το φεγγάρι να παιγνιδίζει ανάμεσα στα φύλλα του πλάτα-

* Η καταγωγή του Τσιτσάκη, όπως δήλωσε σε συνέντευξη, ήταν από το Τσεπέλοβο Ζαγορίου.

Άξιον εστί

νου. Και άλλα βράδια, πάντα καλοκαιρινά, το κλαρίνο κάτω από το δέντρο ανέβαζε κημιούς. Μάγκωνε καρδιές ο ήχος, τις έστυβε να βγάλουν όση χολήν και όξος είχαν. Δόλιες ψυχές του ταξιδεμένου, αύριο πάλι ξεκίνημα για Βουκουρέστι, Οδησό, Ξάνθη, Ιωνία και βάλε. Όσοι τυχεροί, θ' απομυήσουν κάποτε σαν ένα τσουβάλι κάρβουνα τις πλάτες τους στην κουφάλα της ρίζας του πλάτανου να μηγκάζουν μνήμες πικρές «την ξενιτειά, τη γυμνωσιά, την πίκρα, την αγάπη, τα τέσσερα τα ζύγιασαν βαρύτερα τα ξένα». Άλλοι ποτέ δε θα ξανακομψήσουν πέθαναν λημονημένοι στα ξένα. Λένε οι γριές πως έρχονται οι ψυχές τους τα ψυχασάββατα στην εκκλησιά μας, στις ρούγες του χωριού, στα παράθυρα των σπιτιών τους. Είναι σαν σίθες πουρναριού που καίγεται ή πυγολαμπίδες που κυκλώνουν τον πλάτανο και ύστερα χάνονται άλλες κατά τη Σεπετούρα απ' όπου έρχονται τα χιόνια, άλλες κατά την Αγία Παρασκευή απ' όπου έρχονται οι βροχές, τα χελιδόνια.

Τις ξεπροβόδιζαν ως πέρα από τους λόφους οι τυχερές ψυχές που τα οστά τους ενοικούν στο οστεοφυλάκιο της «Παναγίας» του χωριού (τυχερές θεωρούν, ανομολόγητα, τον εαυτό τους και οι γειτόνισσες της εκκλησίας που τα κόκαλα τους κάποτε θα είναι πλάι, πλάι στα πεφλημένα της ζωής τους: ανθρώπους τους, σπίτι, γειτονιά). Επιστρέφοντας το ομήνος των ψυχών στην κυψέλη

αφήνει ελαφρότατο φύσημα, περνάει κάτι ωσάν ελάχιστος ατμός «και σκιάς ονειρού απατηλότερος». Εγγλωβίζεται ξανά η κάθε ψυχή στο κουτί της που γράφει το όνομα ενός άλλοτε ζωντανού, κουρνιάζει στα κόκαλά της. Κάποτε θα γνωρίσουμε πως περνούν εκεί, υπόδικες, στην ατέλειωτη νύχτα του θανάτου, πως μετρούν, ίσως, τους τριγμούς του σάρκα που τρυπάει ακούραστα τα καύκαλα, αναμένοντας μια κρίση που αργοπορεί στους αιώνες: ή να απαλλαγούν από τη μνήμη των εγκωσμών ή να δεχθούν παντοτινά το κολαστήριο να ενθυμούνται...

Μνημονεύεται πως -μία φορά κι έναν καιρό- ψυχασάββατο ήταν, ώρα του αποχωρισμού των ψυχών, γιόμισε το χωριό βαθύ βοητό, βογγητό πες, ερχόμενο από τις πανύψηλες ανεμοδαρμένες πουρναριές που ζώνουν το ξωκλήσι της Αγίας Παρασκευής. Τις έδερε το άγριο ανεμόβροχο ή τις φρουσούσαν μέχρι ξεροζιζωμού οι ψυχές που αρνιόνταν να ταξιδευτούν πάλι; Ποιος να μας το πει; Τα ξεράδια τους τριβόνταν μεταξύ τους αφήνοντας τριγμούς σα να κροτάλιζαν δόντια κοπαδιού λιμασμένων λίκων. Κάποιοι οδοιπόροι, όσο να προσπεράσουν, την ώρα του χαλασμού, το ξωκλήσι, έκαναν και ξανάκαναν το σταυρό τους. Κρύφτηκαν πίσω από τα καπούλια της φοράδας τους με κλεισμένα μάτια, με βουλωμένα αυτιά, να μη βλέπουν και να μην ακούν... Θάλεγες, αυτή την ώρα ακόμη και

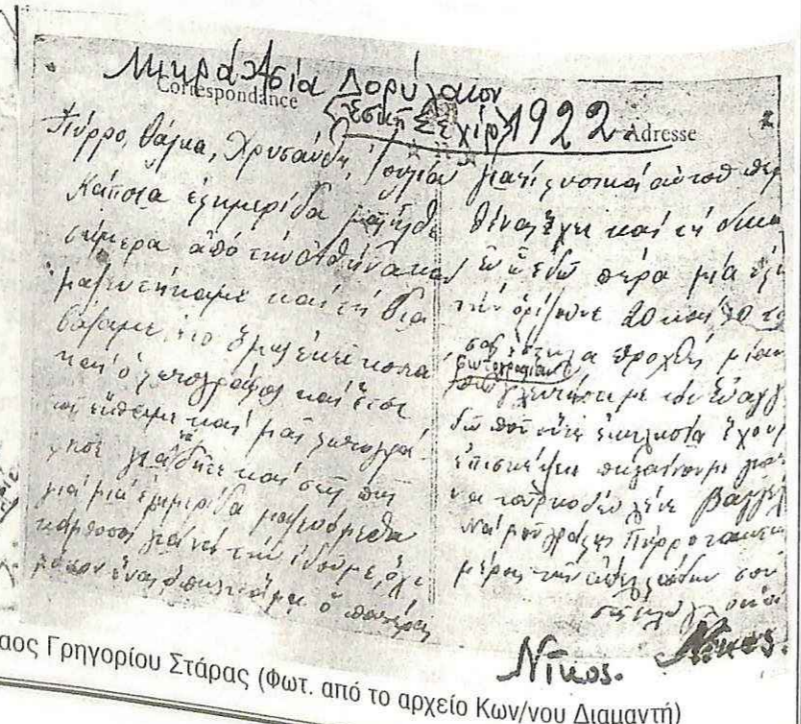
τα ζούδια τρύπωσαν βαθειά, όσο γίνονταν πιο βαθειά σε ρωγμές και κουφάλες των βράχων. Τότε ήταν που αποκρίθηκε στο βοητό και ο μέγας πλάτανος, τ'ο μεγέθυνε. Ταρακουνιόταν ολόκαιρος σα να είχε σπασμούς, σα να τον ξεροζίζωναν. Φοίκη πλανιόταν προμωμώντας χαλασμό: Θέλει θανατικό σε ανθρώπους και ζωντανά, θέλει σεισμούς, καταποντιομούς, θέλει να ρθούνε τα πάνω κάτω των βουνών... Έμπαινε από τα τζάνια η βουή στα ματζάτα και την ακολουθούσε οσμή θειαιφιού και κλουβίων αυγών. Λέγανε πως στην κορφή του υψώματος, πάνω από την Αγία Παρασκευή όπου λιάζονται -χιονίζοντας από αιώνες πέτρες του Καταφύ(γιο), φάνηκαν σκοτεινά σχήματα- σκιάς ανθρώπων- στημένα στη σειρά. Πίστεψαν τότε πως ήταν το φάσμα των Σλάβων τσελιγγάδων. Έμειναν καιρούς και ζαμάνια κάποτε σ' αυτά τα χώματα σαλαγώντας κοπάδια: ίσως να είναι οι νονοί του χωριού με το σλαβικό όνομα Ντοβρά. Ακουρμένονταν οι σκιές στο ξεπροβόδισμα των ψυχών, το βαθύ παραπόνο των δέντρων, το σκληρό σαν από λαρόγγι που το σφάζουν ουρλιαχτό των ανέμων. Αυτά δεν τους αφορούσαν. Σιγουρεύτηκαν πως δεν σαλαγούσαν κλέφτες τα αλλοτινά κοπάδια τους, ησύχασαν. Κουλουριάστηκαν στις κάπες τους και χάθηκαν στα έγκατα της γης, κάτω από τα κυκλώπεια κοιτώνια του πάλαι ποτέ πρόχειρου καστράκι τους που κατάφευγαν σε ώρες κινδύνου.. Ύστερα ο τόπος ημέρεψε πάλι.

(Συνεχίζεται)

Το παρελθόν μας σε φωτογραφίες

Ο καθήμενος δεξιά Τσόλιος είναι ο εκ Παπίγκου μακαρίτης Νικόλαος Γρηγορίου Στάρας (Φωτ. από το αρχείο Κων/νου Διαμαντή)

Πασχαλιά των χωριών μας άλλοτε και τώρα

Πασκαλιά! Η μεγαλύτερη γιορτή των χωριών μας! Ανάσταση στη φύση. Κεντημένα με φλογάτες κόκκινες παπαρούνες τα λιβάδια σαν και τα πότισε το αίμα του Χριστού, φλύαρος ο κούκος, ανοιχτές καρδιές κι οξώπορτες. Τα πασκαλιόγια έφεραν πίσω τους ξενιτεμένους, μέρες που έσμιγαν τ' ανδρόγυνα κι τους γονείς με τα παιδιά.

Με νοσταλγία γυρνάμε πίσω στο «Λάζαρο» των παιδικών μας χρόνων, στην εικόνα να τα ψάρια περασμένα στο χορταρένιο σκονίσι που έφερνε ο πατέρας απ' τα Γιάννενα από την Αγία Παρασκευή όπου λιάζονται -χιονίζοντας από αιώνες πέτρες του Καταφύ(γιο), φάνηκαν σκοτεινά σχήματα- σκιάς ανθρώπων- στημένα στη σειρά. Πίστεψαν τότε πως ήταν το φάσμα των Σλάβων τσελιγγάδων. Έμειναν καιρούς και ζαμάνια κάποτε σ' αυτά τα χώματα σαλαγώντας κοπάδια: ίσως να είναι οι νονοί του χωριού με το σλαβικό όνομα Ντοβρά. Ακουρμένονταν οι σκιές στο ξεπροβόδισμα των ψυχών, το βαθύ παραπόνο των δέντρων, το σκληρό σαν από λαρόγγι που το σφάζουν ουρλιαχτό των ανέμων. Αυτά δεν τους αφορούσαν. Σιγουρεύτηκαν πως δεν σαλαγούσαν κλέφτες τα αλλοτινά κοπάδια τους, ησύχασαν. Κουλουριάστηκαν στις κάπες τους και χάθηκαν στα έγκατα της γης, κάτω από τα κυκλώπεια κοιτώνια του πάλαι ποτέ πρόχειρου καστράκι τους που κατάφευγαν σε ώρες κινδύνου.. Ύστερα ο τόπος ημέρεψε πάλι.

λο στα μαλιά και «πατίκια» που έτριζαν για την Κυραμάνη. Καθώς ράδιζαν οι χωριανοί έφεγγαν οι δρόμοι από τις αναμένες λαμπάδες, σαν κολοφωτιές, που χώριζαν μπροστά σε κάθε σοκάκι για ν' αναψούν το καντήλι στο κόν' σμα. Η μαγειρίτσα και το τρίμα καρτερούσαν, καθώς και το βραστό για τα ταλαιπωρημένα στομάχια. Ανήμερα χορό στο μεσοχώρι και βιζ' τις και ψημένον αρνί «χομυλιασμένο» στο φούρο ή στο γάστρο και κρασί απ' το βαέν'. Τότε που δεν βιάζονταν κανένας. Μακρόσυρτες οι ψαλωμένες, και παιδαρέλια με τα εξαπτέρυγα, ντυμένα παπαδάκια, καμάρωναν όσο κι οι μάνες τους.

Τώρα Βραχνός κουρασμένος ο ολιγογράμματος παπάς, μεταφτυεμένος από άλλο επάγγελμα κι άσχετο χώρο, πρέπει να τα προλάβει όλα, δυο φορές δώδεκα Ευαγγέλια και δυο επιταφίους και Αναστάσεις. Κι αλλοίμονο στο χωριό που θα του τύχουν απόγευμα οι μοναδικές αυτές ακολουθίες. Κατάφωτες οι εκκλησίες με τα μεγάφωνα και τα βεγγαλικά, αγκαλιές τα λουλούδια του θερμοκηπίου στους στυλιζαρισμένους επιταφίους. Καμιά γυναίκα δεν ξενυχτά πια το Χριστό...

Γεμάτα τα χωριά μας από ξένους σε σπίτια και ξενώνες. Στα σοκάκια

που ξεπέζευαν ταξιδεμένοι απ' τ'άλογα, ξεπεζεύουν άγνωστοι από καλογιαλισμένα αυτοκίνητα. Παρακολουθούμε όλο το Μεγαλοβδόμαδο την «επέλαση» αυτή των ξένων, των τουριστών, που διαλέγουν τον τόπο μας να περάσουν το Πάσχα, πραγματική ανάσταση των χωριών έστω κι ολιγόημερη. Γεμίζουν τις εκκλησίες μας τόσο που ψάχνεις να βρεις χωριανό. Φροντίδα μας να πε-

ρότητα και την μοναδικότητα. Καμιά αλλοίωση δεν πρέπει να επιτρέψουμε ούτε στο χώρο, ούτε στις συνήθειες, το χορό τη μουσική τον πολιτισμό μας. Να τα σεβαστούμε πρώτα εμείς, για να τα σεβαστούν κι οι άλλοι.

Γ' αυτό όλοι οι Ζαγορίσιοι να τα κρατήσουμε, μακριά από ξενόφερτες επιρροές. Ο καθένας μας με τον τρόπο της ζωής του είναι η άμυνα αυτού του τόπου.

Ερημώνεται στ' αλήθεια το Ζαγόρι, κι οι ξένοι χτίζουν σπίτια στα χωριά μας. Υπάρχουν όμως θεμέλια, αγκωνάρια οι μεγαλύτεροι κι εμείς από κοντά και τα παιδιά μας παραπίσω. Ας δραστηριοποιήσουμε τους νέους μας, ας κλέψουμε προσκλητήριο στους ξενιτεμένους μας. Ας ομονοήσουμε κάποτε οι Ζαγορίσιοι ας διαφημιστούμε σωστά ας πάρουμε κοινές και μελετημένες αποφάσεις μακρόπρονους σχεδιασμούς κι όχι κοντόφθαλμες και μικρόψυχες λύσεις. Είναι το χρέος μας. Γιατί «Κριτές θα μας δικάσουν οι αγέννητοι, οι νεκροί» Κ. Παλαμάς.

Χ' στός Ανέστ' Κι τ' χρόν'.

της Ελένης Οικονομίδου - Δούβλη

ράσουν καλά και να ξανάρθουν. Κι η υποχρέωσή μας να κάνουμε, με τον τρόπο μας τους ξένους αυτούς φίλους που θα υπακούουν και θα σεβονται τα έθιμά μας.

Η ευγένεια, η φιλόξενη διάθεση, η από καρδιάς εξυπηρέτηση, η Ζαγορία αρχοντιά και το φιλότιμο πρέπει να είναι υπεράνω του «Κερδίου Ερμή».

Παράλληλα όμως πρέπει να φροντίσουμε να κρατήσουμε γνήσια την ταυτότητά μας, την ιδιαιτε-

Κων/νου Θεμελή (Προσωπογραφίες)

Η Ανάποδη των Ανθρώπων (Η manía του Κωστή Παπαγιώργη)

Ο Κων/νος Θεμελής, πολύπλευρος και πολυτάλαντος Ζαγορίσιος, από το Φλαμπουράρι του Ανατολικού Ζαγορίου, πέρα από τις θεατρικές του ενασχολήσεις και επιδόσεις, παρουσιάζεται και ως αξιόλογος συγγραφέας. Ηδη, η παραπάνω έκδοσή του είναι η έκτη μιας σειράς πονημάτων με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Προσωπογραφίες».

Έχω στα χέρια μου τη νέα αυτή συγγραφή, καθώς και προηγούμενη, τη «Θεία Βλακεία», που είναι προσωπογραφία του Νίκου Καρούζου-κι ευχαριστώ γι' αυτό τον κ. Θεμελή.

Η πρωτοτυπία του συγγραφέα να μας δίνει ολοκληρωμένες «Προσωπογραφίες» ανθρώπων της διάνοησης και της Τέχνης, μέσα από τη «συνέντευξη», δίνει τη δυνατότητα στον αναγνώστη, τελειώνοντας την ανάγνωση του βιβλίου, να έχει μπρός του το πορτρέτο του συγκεκριμένου προσώπου.

Η ψυχολογημένη παράθεση των ερωτήσεων, δίκη εμπειρού Ανακριτού, βοηθάει ή υποχρεώνει θα έλεγα, τον προσομοιωμένο συνομιλητή, να «φωτογραφίσει» όλες τις πλευρές της ζωής του και της προσωπικότητάς του, κάτι που δεν επιτυγχάνεται σε μια βιογραφία μ' ένα κείμενο ενιαίο, μονότονο και ενδοχόμεως ατελές. Ο συγγραφέας Θεμελής αποδεικνύεται όχι μόνο έμπειρος Ανακριτής αλλά και έμπειρος Ανατόμος.

Στην περίπτωση του Κωστή Παπαγιώργη, ενός αξιόλογου δοκιμογράφου με πολλές εκδόσεις, με «βεβαρυμένο παρελθόν και διαλυμένο Εγώ» η προσπάθεια «ανατομίας» του απαιτούσε ιδιαίτερη προσοχή.

Η «ανάποδη» πλευρά της ζωής, των ανθρώπων της και της ιστορίας τους, κρύβει πάντα ενδιαφέροντα, όχι μόνο αρνητικά αλλά και δημιουργικά. Ο συγγραφέας Κ. Παπαγιώργη, το δασκαλοπαίδι με «τα πολλά ορογραφικά λάθη», καταφέρνει τελικά, να γίνει συγγραφέας, με αξιόλογα δοκίμια και η ανάποδη πλευρά της ζωής και των ανθρώπων της να γίνει νάμα έμπνευσης και φιλοσοφίας.

Ο αναγνώστης τελειώνοντας την ανάγνωση του νέου βιβλίου του Κ. Θεμελή, έχει μπροστά του σκιαγραφημένο το πορτρέτο του Κ. Παπαγιώργη. Θερμά συγχαρητήρια στο Ζαγορίσιο συγγραφέα, ένα νέο άνθρωπο με πολλές ικανότητες, τόσο στον τομέα του θεάτρου όσο και της συγγραφής, αλλά, όσο γνωρίζω, και με πολλή αγάπη για το Ζαγόρι και ό,τι Ζαγορίσιο.

Στ. Συκ.

Κι όμως, ακούστηκε Λάζαρος στο Ζαγόρι!

- Πες μας Λάζαρε τι είδες, εις τον Άδη που επήγες; - Είδα φόβους είδα τρόμους είδα βάσανα και πόνους

Δεν ξέρω σε πόσα χωριά του Ζαγορίου ακούστηκε φέτος ο Λάζαρος. Στα Άνω Πεδινά δέκα τρία παιδιά πήραν τα σπύτια με την αράδα και με τα κυπριά στα χέρια είπαν το Λάζαρο να «φύγουν τα φίδια κι οι γκουστερίτες».

Τα παιδιά είναι: Παναγιώτης και Μιχάλης Ξάνθος, Βαγγέλης και Παναγιώτης Κατσαβριάς, Κώστας Δεμάτης, Κίμων και Τάσος Γκιρλιγκίτης, Σταματία, Κασσιανή, Γιώργος, Βαγγέλης Αχνούλας. Νάναι καλά να μας τον ξαναπουν και τ' χρόνου.

Ελένη Δούβλη

ΙΕΡΟΡΡΑΦΕΙΟ
ΕΛΕΝΗ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΚΑΠΑΛΗ 13 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 26510 22716

ΖΑΓΟΡΙΚΙΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ

ΜΕΘΟΔΙΟΣ ΑΝΘΡΑΚΙΤΗΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΤΣΙΛΟΥ

ΜΕΘΟΔΙΟΣ ΑΝΘΡΑΚΙΤΗΣ

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ

ΔΙΑΦΩΡΩΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΟΥΣ

ΑΝΘΡΑΚΙΤΗΣ 2000

Στεφάνου Α. Τσιάλου, Μεθόδιος Ανθρακίτης, ο φιλοσοφών διαφώρων από τους Αριστοτελικούς. Ανθρακίτης 2000. Σχ. 8ο, σελ. 80.

Το μικρό βιβλίο προσελκύει την προσοχή και του πλέον δεινού ερευνητή της ιστορίας της νεοελληνικής φιλοσοφικής σκέψης κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας για ποιητικούς λόγους: Για το όνομα του χωριού, που γεννήθηκε στα 1660 ο κατά τον Κωνσταντίνο Κούμα (Σειρά 1, 1807, ιε') «τα Μαθηματικά μετακομίας όργια» στην Ελλάδα. Μεθόδιος Ανθρακίτης για το ότι ο

συγγραφέας του κατάγεται από το ίδιο χωριό κι ένιωσε την ανάγκη να προβεί στη σύνθεση και έκδοση του βιβλίου του, όταν για πρώτη φορά συνέλαβε το μέγεθος της προσφοράς στο Γένος του «αποβλήτου και γεγυμνωμένου της θείας χάριτος» ιερομονάχου «κακομεθοδίου» (Κώδιξ Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης, 1974, 125) παρακολουθώντας κάποια εκδήλωση στη νήμη του ένα χρόνο πιο πριν για το ότι συνέλαβε την πηγή του δράματος και ταυτόχρονα του μεγαλείου του «εν τε Καστορία και Σιατίστη» δασκάλου της φιλοσοφίας του «Μαλεβραχίου, Καρτεσιού και άλλων τινών» (Γ. Ζαβίρας, Νέα Ελλάς, 1872, 419) προσθέτοντας στον κύριο τίτλο και μέρος από την περίφημη φράση του «καταδικάζομαι... όχι ως κακός χριστιανός... αλλά πως φιλοσοφώ διαφώρων από τους Αριστοτελικούς» (Α. Αγγέλου, «Η δίκη», 1955, 172) για το ότι «προπάντων—δεν υπερέβη εαυτόν και την όλη προπαρασκευή του επιχειρώντας να παραστήσει τον Δίηλο κολυμβητή σε θάλασσες εν μέρει άγνωστες και σ' όσους ανάλυσαν τη ζωή τους για την εξερεύνησή τους.

Έτσι σεμνός και μη «φιλοσοφών απαιδευτός» ή «ανοηταίων νεανικών», όπως θα έλεγε και ο Ευγένιος Βούλγαρης (Λογική, 1766, 49), άφησε τις εμβριθείς αναλύσεις και γενικές αποτιμήσεις του έργου του Ανθρακίτη στους ειδικούς και προσπάθησε να συνθέσει ένα είδος βιβλιογραφικού κυρίως βοηθήματος για όλους—επαύοντες και μη επαύοντες. Μετά τον λιτό πρόλογο του (σσ. 7-8) κι ένα σύντομο «σχεδιασμο βιογραφίας» (σσ. 9-17), ο κ. Τσιάλος παρέθεσε σε φωτοτυπική αναπαραγωγή τις προμετωπίδες και την κάθε φορά πρώτη σελίδα του κεμένου των έργων του Ανθρακίτη (σσ. 19-29), ένα σχεδόν πλήρες «εράνισμα κρίσεων και μαρτυριών για τη ζωή και το έργο» του ιδίου (σσ. 31-63)—από το Δημήτριο Προκοπίου (1722) ως τον Κώστα Θ. Πέτσιο (1999)—και την, όσο γνωρίζω, πληρέστερη σχετική βιβλιογραφία (σσ. 65-80), η οποία, ως σημειωθεί, περιλαμβάνει ακόμη και δημοσιεύματα σε εφημερίδες και περιοδικά τοπικού χαρακτήρα, όπως ο Ηπειρωτικός αγών των Ιωαννίνων και η Βοϊκική ζωή του συλλόγου Βοϊτών της Θεσσαλονίκης.

Η πληρότητα των δύο τελευταίων μερών—του «εράνισματος κρίσεων και μαρτυριών» και της βιβλιογραφίας—αναδεικνύουν το βιβλίο του κ. Τσιάλου όχι μόνο ως πολύτιμο βοήθημα κάθε ενδιαφερόμενου για τις πνευματικές διεργασίες του πρώιμου Νεοελληνικού Διαφωτισμού, αλλά και ως μία στέρεη αφετηρία για μία πρώτη εκτίμηση της ως τούδε έρευνας για την προσωπικότητα και το έργο του Ανθρακίτη, γνωστού στους περισσότερους μόνο ως θύματος της αναξιοτήτας ταγών της Εκκλησίας, που υπέκυψαν στις επιταγές ομάδων κρούσης. Κι αυτό, νομίζω, δεν είναι λίγο.

Νίκος Κ. Ψημίμος
Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλοσοφίας
Παν/μίου Ιωαννίνων
(Αναδημοσίευση από τα «ΝΕΑ του Κ.Ε.ΝΕ.Φ., τχ 7', Άνοιξη 2001)

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ (1833-1838, 1843-1855, 1857-1862)

Το έτος 1833 αρχίζει νέα περίοδος για τη Ζωσιμαία Σχολή, καθώς αυτή συνδέεται με τη γυμνασιαρχία του Αναστ. Σακελλάριου.

Ο Αναστ. Σακελλάριος γεννήθηκε στο Βραδέτο Ζαγορίου το 1799 (κατά τον Αραβαντινό) ή το 1800 (κατά το Γούδα). Ο πατέρας του Χριστόδουλος ήταν ιερέας και δάσκαλος των κοινών γραμμάτων σε σχολείο που λειτουργούσε, κατά τρόπο υποτυπώδη, στο χωριό. Εκεί έμαθε και τα πρώτα γράμματα ο Αναστάσιος.

Σε ηλικία δέκα χρονών ο πατέρας του θεώρησε καλό να στείλει τον Αναστάσιο στα Γιάννινα, για να συμπληρώσει τις στοιχειώδεις γνώσεις του. Στα Γιάννινα εκείνη την εποχή (γύρω στα 1810) λειτουργούσαν δυο σχολές: η Μπαλαναία και η Καπλάνειος. Ο πατέρας του προτίμησε τη Σχολή των Μπαλάνων, γιατί ο Αθαν. Ψαλίδας, που δίδασκε στην Καπλάνειο, εξαιτίας των προοδευτικών του αντιλήψεων, θεωρούσαν άθρησκος απ' τους απλούς πολίτες. Σε τρία χρόνια ολοκλήρωσε τα μαθήματα στη Μπαλαναία Σχολή, και ύστερα από σύντομη παραμονή στη Θεσσαλονίκη, επανήλθε στα Γιάννινα και φοίτησε στην Καπλάνειο Σχολή, το 1813.

Απ' την πρώτη στιγμή διακρίθηκε για την εργατικότητα και την εξ υπανάδα του, με αποτέλεσμα, γρήγορα, να κερδίσει την αγάπη του Ψαλίδα, υπό την εύνοια και την προστασία του οποίου τελείωσε τις σπουδές του στην Καπλάνειο, το 1917. Πέθανε, στο μεταξύ, ο πατέρας του κι αναγκάστηκε έτσι να γυρίσει στο χωριό του, το Βραδέτο. Από τη στιγμή εκείνη αρχίζει η σταδιοδρομία του Σακελλάριου ως δασκάλου. Υπηρέτησε, διαδοχικά, δάσκαλος στο Βραδέτο, στο Κουκούλι, και στο Μονοδέντρι. Στα σχολεία του Ζαγορίου ο Αναστάσιος διέπρεπε ως ελληνοδιδάσκαλος. Όπως αναφέρει ο Αραβαντινός, πολλοί από τους μαθητές «επορεύοντο εις την κόμην εν η εκείνος ήρδενε της ποιητικής παιδείας του τα νάματα δια τρόπον θαυμασίου, και ουκ ολίγοι των ευπορωτέρων της περιοχής Ζαγορίου απέσπελλον τους υιούς αυτών εις τακτικήν ακρόασιν των παρά του Αναστασίου δια τοσαύτης επιτυχίας παραδομένων».

Ήταν η εποχή, λίγο πριν απ' την Επανάσταση του 1821, που στα Ζαγοροχώρια υπήρχαν πάνω από δέκα εκπαιδευτήρια: τότε ακριβώς που «ουδαμού της Ηπείρου ενυπήρχε κοινόν Ελληνικόν σχολείον και εν αυτή τη μουστροφώ και κλεινή πόλει των Ιωαννίνων ουδέ των κολυβογραμμάτων δίδασκαλος ην».

Η Ελληνική Επανάσταση που ακολούθησε συγκίνησε βαθύτατα το Σακελλάριο. Ένωθε ενθουσιασμό, καθώς πληροφορούσαν τις επιτυχίες των Ελλήνων, κατά τη διακοπή δε των μαθημάτων «εξέρχόμενος μετά των μαθητών του εις μέρος κατάλληλον έψαλλε τα εθνικά άσματα, όσα υπό του νέου

Τυρταίου, του αιμνήστου Ρήγα, επουίθησαν».

Με το τέλος της Επανάστασης, το 1828, δέχτηκε πρόσκληση απ' το Μητροπολίτη Βενέδικτο και ήρθε στα Γιάννινα. Του ανέθεσε να παραδίνει μαθήματα στο προσωπικό της Μητρόπολης, ο ίδιος δε ο Βενέδικτος διέθετε αρκετές ώρες την ημέρα, για να συζητήσει και να διδάσκει απ' τον Αναστάσιο. Σκοπός βέβαια του Βενέδικτου ήταν να χρησιμοποιήσει το Σακελλάριο ως δάσκαλο στη Ζωσιμαία Σχολή. Πέθανε όμως ο Βενέδικτος το 1830 και ο Σακελλάριος βρέθηκε δάσκαλος στην Πρέβεζα.

Τρία χρόνια αργότερα, το 1833, η Σχολή που είχαν ιδρύσει οι Ζωσιμάδες έμπαινε σε κανονικό ρυθμό. Οι Γιαννιώτες τότε σκέφτηκαν το Σακελλάριο. Προσλήφθηκε στα Γιάννινα και «διωρίσθη μετά του Κρανά, ο μεν εις διευθυντής του Γυμνασίου, ο δε έτερος Γυμνασιαρχής».

Με την εκπληκτική του δραστηριότητα και ικανότητα ο Σακελλάριος κτόρθωσε, σύντομα, να προσελκύσει πλήθος μαθητών, όχι μόνο απ' την Ήπειρο, αλλά και από τη Μακεδονία και τη Θράκη. Ιδιαίτερα όμως κατέφευγαν στη Σχολή οι νέοι απ' το Ζαγόρι «ως διψώσαι έλαφοι». Αυτό το γεγονός όμως ενόχλησε τους προύχοντες των Ιωαννίνων—που βρίσκονταν σε διαρκή αντιξιλία με τους Ζαγοριώτες—και έδωσαν εντολή στο Σακελλάριο να μη δέχεται κανένα μαθητή απ' το Ζαγόρι χωρίς την έγγραφη συγκατάθεση των Εφόρων. Έτσι άρχισαν και οι πρώτες προστριβές με το Σακελλάριο, που οδήγησαν στην πρώτη απομάκρυνσή του, το 1838. Απομάκρυνση όμως που δεν έμεινε χωρίς συνέπειες. Πολλοί μαθη-

ΖΑΓΟΡΙΚΙΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ

επέστρεψε στη Σμύρνη. Στα κοινά της πόλης των Ιωαννίνων αναδείχτηκαν εκείνη την εποχή «άνδρες φιλομαθείς και φιλοπάτριδες»—κατόρθωσαν να πείσουν το Σακελλάριο να εγκαταλείψει τη Σμύρνη, ύστερα από σχολαρχία τεσσάρων ετών, αφήνοντας τις καλύτερες εντυπώσεις στους Σμυρναίους.

«Ο αξιότιμος κ. Α. Σακελλάριος, έγραφε η εφημερίδα «Αμάλθεια» της Σμύρνης, σχολαρχήσας επί τετραετίας εν Σμύρνη, απέρχεται εις την πατρίδα του συνεπάγων και την κοινήν υπόληψιν των Σμυρναίων». Το 1843 επανήλθε στη Ζωσιμαία Σχολή. Αρχίζει έτσι η δεύτερη περίοδος της γυμνασιαρχίας του Σακελλάριου που κράτησε μέχρι το 1855.

Πλούσιοι οι καρποί αυτής της περιόδου. Ο αριθμός των μαθητών συνεχώς αυξανόταν. Η Σχολή διαιρέθηκε σε Σχολείο και Γυμνάσιο, με κοινή στέγη και διεύθυνση, σύμφωνα με το γυμνασιακό κανονισμό της ελεύθερης Ελλάδας. Μόλις ανέλαβε τη διεύθυνση της Σχολής ο Σακελλάριος, φρόντισε να ψηφιστεί ο πρώτος κανονισμός της Σχολής, ώστε όλοι, Έφοροι, καθηγητές και μαθητές να γνωρίζουν τα καθήκοντά τους. Πέρα όμως από τον κανονισμό η παρουσία και μόνο του Σακελλάριου στη Σχολή ενέπνευε βαθύ σεβασμό και απεριόριστη υπακοή σε όλους. Όλοι αναγνώριζαν τις διοικητικές ικανότητες και την ευρύτατη μόρφωσή του. Η αγάπη του για την εργασία και ο ακάματος ζήλος του κατέστησαν τη Ζωσιμαία ισάξια με τα καλύτερα εκπαιδευτήρια της εποχής και τα Γιάννινα αξιόλογο πνευματικό κέντρο. Ο ίδιος παρέδιδε Ψυχολογία, Λογική, Ανθρωπολογία, μαθήματα Φυσικής, ερμήνευε αρχαίους συγγραφείς και δίδασκε Γενική Ιστορία. Φρόντισε, παράλληλα, να στελεχώσει τη Ζωσιμαία με κατάλληλο διδακτικό προσωπικό, να πλουτίσει τη Σχολή με όργανα πειραματικά και επιστημονικά συγγράμματα, να εμψύσει στους Γιαννιώτες το ζήλο για την προκοπή της παιδείας. Το επιβεβαιώνει ανταπόκριση απ' τα Γιάννινα στην Εφημερίδα «Αμάλθεια» της Σμύρνης:

«Σήμερον—γράφει η εφημερίδα—ο υπέρ της παιδείας ζήλος των Ιωαννιτών είναι σύμφωνος με όσα έπραξαν υπέρ αυτής οι πατέρες των και όσα εκληροδόθησαν εις αυτήν οι αοιδίμοι Ζωσιμάδες».

Αυτός ο ζήλος όμως διατηρήθηκε μέχρι το 1855. Τότε «πολλοί τινές των πολιτών διηρέθισαν ικανόν μέρος του λαού προς αποκοπήν του Γυμνασίου, ίνα μη διαφθείρη την νεολαίαν δια των ασβήτων δήθεν διδαγμάτων του».

Αποπέμπεται έτσι, για δεύτερη φορά, ο Σακελλάριος απ' τη διεύθυνση της Σχολής την οποία είχε καταστήσει περιζήτητη στο Πανελλήνιο. Αναχωρεί τότε για την Αθήνα. Έρχεται σε επαφή με καθηγητές Πανεπιστημίου. Συντάσσει εκτενή πραγματεία «περί καλού» και ανα-

κηρύσσεται διδάκτορας της Φιλοσοφίας. Μεταβαίνει, στη συνέχεια, στη Μολδαβία όπου είναι εγκατεστημένοι οι αδελφοί της συζύγου του. Κατόρθωσε να τους πείσει να συστήσουν τυπογραφείο στα Γιάννινα, πράγμα που δεν πρόλαβε να πραγματοποιήσει ο Ν. Ζωσιμάς. Περιέρχεται διάφορες χώρες της Ευρώπης, αγοράζει τα απαραίτητα τυπογραφικά μηχανήματα και επιστρέφει στην Ήπειρο, αναμεινώντας το διάταγμα απ' την Κωνσταντινούπολη για την ίδρυση τυπογραφείου.

Άνθρωποι φιλομαθείς τότε κατορθώνουν να πείσουν τους Εφόρους της Σχολής να προσλάβουν, και πάλι, το Σακελλάριο ως διευθυντή της. Το σχετικό συμβόλαιο υπογράφεται το 1857· αρχίζει έτσι η τρίτη γυμνασιαρχία του Σακελλάριου που διαρκεί μέχρι το 1862. Η Ζωσιμαία αποκαίει και πάλι την αίγλη της. Το Πανεπιστήμιο της Αθήνας δέχεται, ύστερα από ψήφισμα της Συγκλήτου το 1860, τους απόφοιτους της Σχολής, χωρίς εξετάσεις. Το 1860 αρχίζει η λειτουργία του τυπογραφείου, στο οποίο εκδίδονται βιβλία για άπορους μαθητές. Η Ελληνική Κυβέρνηση, σε αναγνώριση των υπηρεσιών του, του απονέμει τον Αργυρούν Σταυρόν του Σωτήρος.

Δεν πρόλαβε όμως ο Σακελλάριος να ολοκληρώσει το έργο του. Το 1862 αποπέμπεται οριστικά από τη Ζωσιμαία Σχολή. Καταφεύγει στην Αθήνα και, εκεί, για να αποκαταστήσει το κύρος του προσφεύγει στη Δικαιοσύνη και ζητάει τη νόμιμη αποζημίωση. Μετά τη δικαίωσή του αναχωρεί με την οικογένειά του για τη Μολδαβία, όπου ήταν γιαντζόγιο του Φίλιππος. Έπασχε όμως από χρόνια βρογχίτιδα, αρρώστησε στη Μολδαβία και το Δεκέμβριο του 1865 πέθανε.

Ο θάνατος του Σακελλάριου συγκλονίζει το Πανελλήνιο. Εφημερίδα της Αθήνας έγραφε:

«Ο σεβαστός ημών διδάσκαλος Αναστάσιος Σακελλάριος, όστις εν ταις ζοφεραίς της αμαθείας ημεραις διέχυνεν ως φωτεινός αστήρ το φως της παιδείας από του κέντρου της ιδιαίτερας ημών πατρίδος Ηπείρου καθ' όλην την Ανατολήν, απεβίωσεν εν Γαλαζίω».

Μαθητής της Ριζαρείου Σχολής, ο Ιωάννης Λάσκαρις, σε επικήδειο λόγου του, απαρίθμησε τις αρετές του Σακελλάριου, εξήμνησε την προσφορά του και τόνισε:

«Προσησάμενος την ωφέλειαν της διδασκαμείας νεολαίας μόνον σκοπόν του βίου, ανεδείχθη άξιός διάδοχος των προ αυτού λαμπρινάντων το Γυμνάσιον της Ζωσιμαίας Σχολής. Διευθύνων αυτό επί πολλά έτη και χιλιάδας μαθητών παρασκευάσας, ενέπλησε την Ήπειρον και την Θεσσαλίαν, την Μακεδονίαν, την Θράζην και την Ασίαν αξίαν αποστόλων του λόγου και της ελευθερίας».

Η πόλη των Ιωαννίνων θρήνησε

κι αυτή το χαμό του Σακελλάριου, με πάνδημο μνημόσυνο που τελέστηκε σαράντα μέρες μετά το θάνατό του. Την ατμόσφαιρα της ημέρας εκείνης τη δίνει εφημερίδα της εποχής:

«Σήμερα η Ήπειρος, γράφει, και η πόλις των Ιωαννίνων πενθούνσι τον άξιον μαθητήν του αοιδίμου Μπαλάνου και Ψαλίδα, τον ευδοκίμως σχολαρχήσαντα εν Σμύρνη, τον ανηψύσαντα την Ζωσιμαίαν Σχολήν εις Γυμνάσιον αναγνωρισθέν και υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως και συγκαταριθμηθέν μετά των γυμνασίων του Ελληνικού κράτους τον πρώτον συστήσαντα εν Ιωαννίνους πλούσιον και πλείστου λόγου άξιον τυπογραφείων».

Η μεγαλύτερη απόδειξη της αξίας του Σακελλάριου ήταν οι πολυπληθείς μαθητές του. Όλοι αυτοί με την αδιαφιλονίκητη αξία τους «κατέδειξαν οποιός τις ην ο διδάξας αυτούς».

Και ποιος ακριβώς ήταν αυτός ο δάσκαλος μας το λέει, με λίγα λόγια, ο Δν. Γούδας, όταν αποφαιίνεται ότι: «Ο Αναστάσιος Σακελλάριος, δια της ευδοκίμου διδασκαλίας του επήνευε των χροσμάτων, ούτως ειπείν, αιώνα των γραμμάτων εν Ηπείρω, καθ' ην εποχήν το πυρ και ο σίδηρος κατέστρεφον και ερήμωναν σύμπασαν την λοιπήν ελευθεραν ήδη ούσαν Ελλάδα».

(Από το βιβλίο του Σπύρου Εργολάβου με τίτλο «ΖΩΣΙΜΑΙΑ ΣΧΟΛΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ», 1993)

Συμπληρωματικά στοιχεία για το γενεαλογικό δένδρο του Αναστασίου Σακελλάριου από το Γιάννη Τσεκούρα.

Ο αιμνήστος Σχολάρχης Αναστάσιος Σακελλάριος, είχε ένα γιού τον Φίλιππο και τρεις κόρες, την Φωτεινή, την Ευφροσύνη και την Άννα. Η Άννα παντρεύτηκε τον Ιωάννη Βαταβάλη από το Κατέσοβο και απέκτησαν εννέα παιδιά ο εξ αυτών Χριστόδουλος παντρεύτηκε την Αμαλία Νούτσου, στους Κήπους, οι οποίοι απέκτησαν τρία παιδιά τον Αλέξανδρο, τον Αησιόλαο και την Ευσέβεια.

Ο Αλέξανδρος Βαταβάλης παντρεύτηκε την Κλεοπάτρα Δούκα κι απέκτησαν μία θυγατέρα την Ευανθία. Ο Αησιόλαος Βαταβάλης παντρεύτηκε την Ευτέστη Σαζίνη και απέκτησαν δυο θυγατέρες την Αμαλία και την Μαίρη.

Η Ευσέβεια Βαταβάλη παντρεύτηκε τον Δασονόμο Κων. Βελέντζα από το Μετόχι Ευβοίας και απέκτησαν τέσσερα παιδιά (τρεις θυγατέρες τη Πολύμνια, την Μαργαρίτα και την Ευαγγελία και ένα αγόρι τον Νικόλαο Βελέντζα).

Άπαντα τα παιδιά αυτής της οικογενείας ευδοκούν εν ζωή, άριστα τακτοποιημένα επαγγελματικά και κοινωνικά στην πόλη των Ιωαννίνων και στο Ζαγόρι.

Όλα τα ανωτέρω τα αναφέρω για να θυμούνται οι παλαιότεροι και να μαθαίνουν οι νεότεροι.

Γιάννης Δ. Τσεκούρας
Ζαγόρι 2003

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΒΕΖΗΤΖΑΣ

από 197 φύλλα τα οποία είναι καλλιγραφημένα, ρυθμού μικρογράμματος, διστήλια. Από όλα τα φύλλα τα 178 είναι από λεπτή περγαμνή, ενώ τα άλλα 19 προστέθηκαν αργότερα, πιθανότατα κατά των ΙΖ' αιώνα και αποτελούνται από παχύ στιλπνό χαρτί. Από τα 19 φύλλα τα 12 παρεντέθηκαν μεταξύ των φύλλων της περγαμνής προς αντικατάσταση κατεστραμμένων φύλλων, ενώ τα υπόλοιπα 7 προστέθηκαν στο τέλος. Ειδικότερα προστέθηκαν τα εξής χάρτινα φύλλα: Το υπ' αριθμ. 50 διστήλιο με στίχους: 26, το 58 με 31 στίχους το 65 με 26 στίχους, το 91 με 31 στίχους, το 134 με 32 στίχους, το 171 με 32 στίχους, τα 182 έως 185 με 31 στίχους και τα 191 έως 197 φύλλα. Από τα φύλλα περγαμνής κατώτερα των στηλών τα πρώτα τέσσερα φύλλα έχουν 33 στίχους, τα επόμενα τέσσερα 30 και τα υπόλοι-

ΑΦΗΡΩΣΑ ΕΙΣ ΠΑΝΑΓΙΑ ΕΙΣ ΒΕΖΗΤΖΑ' ΑΧΚΣ'».

Η πίσω πλάκα φέρει σκαλισμένη την εικόνα της ανάστασης της Θεοτόκου.

Στο χάρτινο φύλλο 171^α υπάρχει γραμμένη καλλιγραφική αφιέρωση:

«**Το παρόν θείον και ιερόν ευαγγέλιον ηγοράσθην εσταχόθην και εκοιμήθην παρ' εμού Γεωργίου Λέκα**

Του Στάθη Π. Βασδέκη

κα3, και μέγα Ποστέλλικου του εξ Ιωαννίν εκ χώρας Βεζήτζας και αφιέρωσα αυτό, εν των ναύ της Υψηροσίας Θ κου, εν τη αυτή χώρα Βεζήτζα διά μνημόσυον εμου και των γονέων των ημετέρων και αναγνώσκοντες και λειτουργούντες εύχεσθε υπέρ

Βυζαντινή στάχωση περγαμνίου Ευαγγελισταρίου 13ου αιώνα του άρχοντα Γεωργίου Λέκα Ποστέλλικου. 17ος αι. (Εμπρόσθιο κάλυμμα)

πα μέχρι το τέλος 29 στίχους και περιέχουν Εωθινά και Πασχαλινά που αρχίζουν από το έτος Α Χ Λ' μέχρι το έτος Α Χ Ξ Θ'. Μετά τα Πασχαλινά στο φύλλο 196^α υπάρχουν δύο επιμήκη ορθογώνια παραλληλόγραμμα με μικρά τετράγωνα, για να βρισκονται εύκολα οι ημερομηνίες του Πάσχα, οι ήχοι και τα εωθινά. Τα διαγράμματα αυτά ο συντάκτης, τα ονόμασε σκάρα ή κανόνια και αυτά που είναι μέσα στα τετράγωνα σπιτόπουλα. Στο φύλλο 197^α στις οδηγίες για το πως θα βρισκονται τα Εωθινά και το Πάσχα σημειώνεται:

«**Τέλος και το Θεός ημών δόξα παρ' εμού του ευτελόου και ελαχίστου Σγουρού του εκ των Κάτω Στουδενών ζράζ' .αχθ' εν μηνί Ιουλά κε**».

Τα εξώφυλλα του Κώδικα αποτελούνται από έξι βελόνες πινακίδες υμνόμενες με κόκκινο ύφασμα και καλυμμένων κατά ένα μέρος από δύο αργυρέες επιχρυσωμένες πλάκες, οι οποίες συγκρατούνται με καρφιά τα οποία εξέχουν και έχουν σχήμα ημισφαιρίου. Η πλάκα στην μπροστινή πλάκα του Ευαγγελίου φέρει σκαλισμένη την εικόνα της κοίμησης της Θεοτόκου και κάτω από αυτή την παρακάτω επιγραφή με μεγαλογράμματα Βυζαντινού ρυθμού:

«**ΕΤΟΥΤΟ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΟΣΤΕΛΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟ**

0,29 Χ 0,22 εκατοστών. Αποτελείται

κτόμενον και σπαργανόμεινον ουδέν εν θω τούτο χρις μότερον εστην».

Παρακαλώ λοιπόν τους οργανωτές, αλλά και τους συγγραφείς των παραπάνω να αποκαταστήσουν την ιστορική αλήθεια.

Σημειώσεις

1. Δημήτριος Σάρρος «Παλαιογραφικός έρανος» Εν Κωνσταντινουπόλει 1914

2. Βεζήτζα Με την ονομασία Βεζήτσα τα χωριά Βίτσα και Μονοδέντρι (τα οποία παλιότερα αποτελούσαν μία κοινότητα), αναφέρονται για πρώτη φορά στα μέσα του ΙΔ' αιώνα. Συγκεκριμένα αναφέρονται σε χρυσόβουλλο που εκδόθηκε το 1361 από το Δεσπότη Συμεών τον Παλαιολόγο τον Σέρβο στο οποίο «...τα χωριά Άνω Σουδενά, Τσερβάρη και Βείτσα ενέμεντο ο Μέγας Κοντόσταυλος Ιωάννης Τάφαρ Ουροίσις, άνδρας βαθηκτήμενος και επίσημος. Ακόμη από την επιγραφή ανέγερση; της Ιεράς Μονής Αγίας Παρασκευής Μονοδεντρίου: «Ανηγέρθη και ανιστορήθη ο ναός ούτος της Αγίας μεγαλομάρτυρος και τροπαιούχου Παρασκευής δι' εξόδων και πληρώσεως του ευγενεστάτου Κυρίου Μιχαήλ Βωηβώντα του Θερειανού και της γενναίας αδελφότητος αυτού και πάντων όλων των Βεζητζινών κληρονόμων κτητόρων και μειζώνων επί της Βασιλείας του πανυψηλοτάτου δεσπότη ημών Καρόλου του Δουκάου εν έτοι (ΓΚ') από κτίσεως κόμοιου παρεδρευόντος εντίμου Ημανουήλ Ιερέως του Φειγγόρου».

3. Ο δωρητής του Ευαγγελικού κώδικα Γεώργιος Λέκας καταγόταν από την Κάτω Βίτσα και διατέλεσε μέγας ποστέλλικος, πιθανότατα στην Κωνσταντινούπολη, όπου κατά τον ΙΖ' αιώνα μεταστάσευσαν πολλοί Ζαγοριώσι. Ο Ιωάννης Λαμπριδής στο έργο του Ηπειρωτικά μελετήματα τεύχος Η' Δ σελίδα 72, αναφέρει σχετικά: «Εν επιστολή 4 Οκτωβρίου 1720 του ποστέλλικου Γ. Λέκα εκ του Κάτω Μαχαλά Βίτσης σημειούται, ότι εκάδελφός του εν Βλαχία προυτίθετο να μεταβή τότε εις Κων/πολιν προς είσπραξιν καθυστερουόντων ενοικίων κτήματος του πάππου του». Όπως αναφέρει και ο Δ. Σάρρος ο αναφερόμενος στην επιστολή ποστέλλικος Γ. Λέκας, ήταν απόγονος του ομώνυμου στον Ευαγγελικό κώδικα.

4. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

5. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

6. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

7. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

8. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

9. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

10. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

11. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

12. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

13. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

14. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

15. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

16. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

17. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

18. Ένα Πασχαλινό έθιμο που γινόταν στη Βίτσα και Εσχάστηκε με την πάροδο του χρόνου είναι και το **κάψιμο του προδότη ή σκολόβραϊου**. Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του από τα πολύ παλιά χρόνια, ίσως από τον καιρό της τουρκοκρατίας. Λίγο πριν έρθει λοιπόν το Πάσχα άρχιζαν τις προετοιμασίες. Τα παιδιά του χωριού από την Κυριακή των Βαΐων μάζευαν ξύλα από τη γύρω περιοχή, πάνω στη «Ράχη» το σημερινό «Κίόσκι» και με τα ξύλα κατασκεύαζαν ένα μεγάλο σωρό. Στη συνέχεια οι μεγάλοι κατασκεύαζαν από παλιά ρούχα και άχυρα ένα ομοίωμα ανθρώπου και το τοποθετούσαν πάνω από τα ξύλα. Όταν λοιπόν ο παπάς το βράδυ της Ανάστασης έλεγε το «Χριστός Ανέστη», ο πιο ηλικιωμένος του χωριού, αφού έπαιρνε τη φλόγα από τον παπά μετά το «Δεύτε λάβετε φως», άναβε τον σωρό με τα ξύλα και έτσι καίγονταν ο «σκολόβραϊος», ο Ιούδας ο μαθητής του Χριστού που τον πρόδωσε για τριάνα αργύρια στους Γραμματείς και τους Φαρισσαίους. Το έθιμο αυτό διακόπηκε το 1780, όπως αναφέρει και η παραπάνω θύμηση. Επιανήθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και διακόπηκε οριστικά στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

Μια φωτογραφία - πολλές αναμνήσεις

Μια φωτογραφία - πολλές αναμνήσεις

Μια φωτογραφία σηματοδοτεί τις αναμνήσεις. Αυτός είναι ο ρόλος της, αυτός είναι ο σκοπός της. Ίσως και κάτι άλλο. Η παγίωση του χρόνου στην ιστορία, η δύναμη της φω-

της ΕΛΕΝΗΣ ΣΚΟΥΡΤΗ

τογραφικής μηχανής να τον κάνει -το χρόνο εννοώ- αθάνατο.

Εδώ έχουμε μία φωτογραφία του άσπρου και του μαύρου με «βασιλικές» αναμνήσεις.

Ναι, πράγματι. Ο ψηλός νέος άνδρας στο μέσον της με το κοντό παντελόνι, τις ψηλές κάλτσες και το μπαστούνι το ορειβατικό είναι ο τότε -15-6-1936 χρόνος λήψης της φωτογραφίας- διάδοχος του τότε ελληνικού θρόνου και μετέπειτα βασιλιάς Παύλος.

Είναι στον Όλυμπο, το θεικό βουνό. Είναι η ομάδα του Ελληνικού ορειβατικού Συλλόγου Ιωαννίνων που ανέβηκε πρώτη χωρίς οδηγό στην ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου, το Μύτικα και το Σκολιό. Για το συνέδριο του ορειβατικού κόσμου, συνέδριο που γίνεται κάθε χρόνο σε μια κορυφή των ελληνικών βουνών.

Καθώς κοιτάμε τη φωτογραφία, πρώτος δεξιά είναι ο Απόστολος Βερτόδουλος, ο λάτρης των βουνών και άριστος φωτογράφος. Σ' αυτόν οφείλεται και η ωραία φωτογραφία. Δίπλα του ο αείμνηστος καθηγητής φυσικής από το Πάπιγκο, μελετητής της φύσης, δραστήριος και δαιμόνιος, κι αυτός λάτρης των βουνών Κλέαρχος Στάρρας. Δίπλα από τον διάδοχο Παύλο, με το μπέρδε: ο πατέρας μου, αυτός που μ' έμαθε ότι στα μεγάλα υψόμετρα και στις κορφές των βουνών ο άνθρωπος αλλιώς βλέπει τα πράγματα της ζωής, καθαρά και διάφανα κι αφήνει τις μικρότητες και τα πάθη να τα πάρει ο αέρας μακριά, πολύ μακριά.

Δίπλα του ένας φίλος του από τα

Ε.Ο.Σ. 15-6-36 Η στραμμένη όμάδα του ορειβατικού συλλόγου Ιωαννίνων ανέβηκε πρώτη άνευ οδηγού ως τας ύψηλοτάτας κορυφάς του Ολύμπου «Σκολιό 2910 μ.» και Μύτικα 2917 μ.» φωτογραφημένη μετά της Α.Β.Υ. του Διαδόχου μετά την λήξιν του Σιρίου.

Γιάννενα ο κύριος Μαρτίνης.

Ο Κλέαρχος Στάρρας καθώς και πατέρας μου ήταν από τα ιδρυτικά στελέχη του Ε.Ο.Σ. Ιωαννίνων. Ο τότε διάδοχος και μετέπειτα βασιλιάς Παύλος ήταν λάτρης κι αυτός του βουνού και δεινός ορειβάτης.

Στη δεκαετία του '60 η βασιλίσσα -τότε- Φρειδερίκη ερχόταν συχνά στο Βοιδομάτι και ψάρευε. Της άρεζε πολύ το ποτάμι μας με τα πεντακάθαρα νερά γιατί της θύμιζε τα ποτάμια της πατρίδας της. Έμενε σε σκηνές και φορούσε ειδική στολή, πλαστική με πολύ ψηλές μπότες και έμπαινε σχεδόν μέχρι τη μέση στο νερό. Ο Παύλος έκανε εκδρομές στο βουνό μας, στην Αστράκα.

Ήμουν μαθήτρια στην τετάρτη τάξη του δημοτικού. Δασκάλα μου η αγαπημένη μου Θάλεια Στάρρα, αδελφή

του Κλέαρχου. Γρήγορα κυκλοφόρησε το νέο: ο βασιλιάς στο χωριό, ο βασιλιάς στο χωριό! Πράγματι, κατέβαινε με τη συνοδεία του από το βουνό. Βγήκαν οι χωριανοί και καθώς στάθηκε στο σοκκάκι να μπει μέσα για έναν καφέ. Πράγματι δέχτηκε, μήπε στο μαντζάτο μας, δέχτηκε να φάει και το γλυκό που του πρόσφερε η μητέρα του: του κουταλιού, δαμάσκηνο.

Όταν έφτυγε η δασκάλα μας έβγαλε, όλα τα παιδιά έξω από το σχολείο να τον υποδεχθούμε και έβαλε να του προσφέρω λουλούδια από τον υπέροχο σχολικό μας κήπο.

Κι εγώ με τρεμάμενη φωνή του προσώφηνα: «Καλώς ήλθατε Με-

γαλιότατε στο χωριό μας!»

Δυστυχώς από τη βασιλική εκείνη επίσκεψη δεν υπάρχει κάποια φωτογραφία.

Κινήσαν τα καρ' βάνια τα Ζαγοριανά...

Σήκου Λενίτσα μ' πλάγιασε, σήκου Λενίτσα μ' πέσε
να σε χορτάσω φίλημα, να σε χορτάσω λόγια
απόψ' ακόμα που είμαι δώ και αύριο θα πα' να φ' ύγω
να τρέξω κάμπους και βουνά, λαγκάδια και ποτάμια
κι ο Θεός ξέρει, Νίτσα μου αν ξανανταμωθούμε.

Guy Saunier, Το δημοτικό τραγούδι της ξενιτιάς, Αθήνα 1983, σ. 28

Θαυμάσια η εκδήλωση που διοργάνωσε ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορισιών στην αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Ιωαννιτών την Κυριακή στις 13 Απριλίου 2003. Το θέμα; Ποιό άλλο από εκείνο της ξενιτιάς θέμα τόσο άρρηκτα συνδεδεμένο με τον πολιτισμό και την παράδοση του Ζαγοριού μας.

Η αίθουσα κατάμεστη, ο κόσμος όρθιος, η προσέλευση των Ζαγορισιών και των φίλων του Ζαγοριού αθρόα. Παρά τον πολύ κόσμο όμως πώς έγινε ώστε κοινό και θέαμα να ισορροπήσουν έτσι αβίαστα, δένοντας μεταξύ τους σε πλήρη αρμονία ως το τέλος της εκδήλωσης που κράτησε περίπου δυόμισο ώρες;

Δύο πιστεύω οι λόγοι που συνετέλεσαν. Πρώτα πρώτα η πολύ καλή προετοιμασία των παιδιών που παρουσίασαν τα δρώμενα, απήγγειλαν, χόρεψαν και τραγούδησαν καθώς και η εναλλαγή στο μουσικοχορευτικό πρόγραμμα. Δεύτερον η εμπιστοσύνη του κοινού προς τον φορέα της διοργάνωσης αφού και στο παρελθόν όλες οι εκδηλώσεις του στέφτηκαν από επιτυχία χάρη στην ευαισθησία σε θέματα της πολιτιστικής μας παράδοσης αλλά και την πρωτοτυπία κάθε φορά των ιδεών για τις εκδηλώσεις του Προέδρου και των μελών του Δ.Σ. του Συνδέσμου.

Δίχως υπερβάσεις ή αστοχίες, με αισθητική πειθαρχία και οικονομία η απόδοση του θέματος αναπτύχθηκε με έκδηλη άνεση και αψεγάδιαστη ακρίβεια.

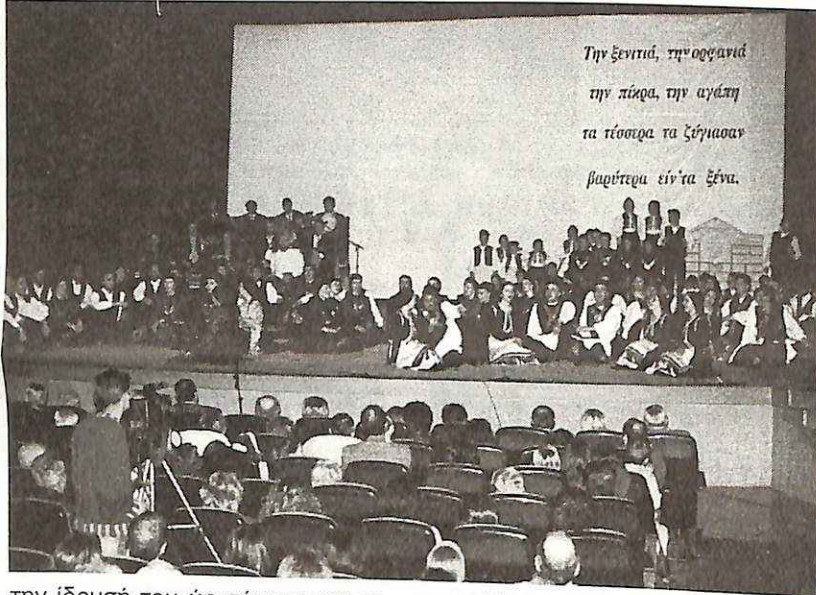
Και οι περισσότεροι μπορέσαμε να το αντιληφτούμε γιατί είναι ένα θέμα που έχει αγγίξει και μας τους νεώτερους όχι βέβαια ως βίωμα, αλλά έμμεσα μέσα από τις διηγήσεις των πατεράδων μας, που έζησαν στην ξενιτιά και μέσα από τα οικογενειακά κειμήλια που αποθονούν στα ζαγορίσια σπίτια και δικαιολογούν την ύπαρξή τους με φράσεις σαν κι αυτές: «Τόφερε ο πατέρας από τη Βλαχιά» ή «Τόστειλε ο παππούς σου από τη Σμύρνη» ή «Ο μάρμπας τόχε αγοράσει στην Αλεξάνδρεια» ή «Από την Αραπιά μάς τόφεραν».

Οι φορεσιές, η επιλογή των τραγουδιών, οι διάλογοι των δρώμενων, το σκηνικό στήσιμο, με τις δυνατότητες φυσικά που οι συνθήκες επέτρεπαν, αλλά κυρίως η κομπανία των αναγνωρισμένων μουσικών και τραγουδιστών δημιούργησαν μια σφαιρική πληρότητα στην ατμόσφαιρα και μια οπτικοακουστική ικα-

νοποίηση που 'συγκίνησε και συνεπήρε το ακροατήριο.

Αλλά αν αναφερθούμε στο χρονικό της εξαιρετικής αυτής εκδήλωσης μεταφέροντάς τη, έστω μ' αυτόν τον τρόπο, σε όσους από τους αξιότιμους συνδρομητές του περιοδικού μας δεν παρευρέθηκαν.

Κατ' αρχήν την εκδήλωση άνοιξε ο Πρόεδρος του Συνδέσμου κ. Πολύβιος Καρράς που με τον σύντομο αλλά περιεκτικό του χαιρετισμό τόνισε την πορεία του Συνδέσμου από

την ίδρυση του ως σήμερα και σημείωσε τη σημασία, τις συνθήκες και τις ηθικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στο Ζαγόρι, φαινόμενου που αντανάκλα σε όλες τις εκδηλώσεις της παραδοσιακής κοινωνίας του.

Απλά, με το ανάλογο πλαίσιο της φωνής και διακριτή ευχέρεια ο Ζαγορίσιος ηθοποιός και συγγραφέας Κωνσταντίνος Θεμελής διάβασε κατ' αρχήν ένα κείμενο για την ξενιτιά που έγραψε ο κ. Καρράς. Με αδρές γραμμές στο κείμενο αυτό περιλαμβάνονται όλα εκείνα τα στοιχεία που αφορούν στον ξενιτεμό του Ζαγοριού και στις συνέπειες του. Οι στίχοι των τραγουδιών που αναφέρονται απεικονίζουν τον καημό της ξενιτιάς όπως καταγράφηκε στη σκέψη του λαϊκού ποιητή. Ο ίδιος αφηγητής διάβασε αμέσως στη συνέχεια, τα εμπνευσμένα από τη συγκεκριμένη θεματική και με γλαφυρό ύφος διατυπωμένα κείμενα που για την περίπτωση συντάξε ο πρόεδρος της ΙΑΕΖ Απόστολος Ντιναλέξης. Στις μικροσκελείς φράσεις των κειμένων αυτών και μέσα από στίχους Ζαγορισιών τραγουδιών που επιλέγει ο κ. Ντιναλέξης, αποτυπώνεται σύνολη η εικόνα του

θέματος της ξενιτιάς στο Ζαγόρι όπως η αναχώριση και η ζωή του ξενιτεμένου, η γυναίκα του ξενιτεμένου, η αρρώστια και ο θάνατος στα ξένα, ο νόστος του ξενιτεμένου, η ξενιτιά πλανεύτρα, η απόγνωση αυτών που μένουν πίσω, τα καλά του ξενιτεμού για τον τόπο. Η αθόρυβη

της ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΖΑΡΙΑΗ

αλλά ουσιαστική συμμετοχή του Προέδρου της ΙΑΕΖ στην όλη προσπάθεια έχει νομίζω εκτιμηθεί ιδιαίτερα όχι μόνο από μάς τους παρευρισκόμενους που ακούσαμε τα κείμενά του και τον συγχαίρουμε αλλά, όπως πληροφορούμαι και από τον φορέα της εκδήλωσης.

Η συνέχεια του προγράμματος

εκτυλίχθηκε αβίαστα και χωρίς το παραμικρό χάσμα με την εναλλαγή δρώμενων, χορευτικών και απόδοσης μουσικών κομματιών εναρμονισμένων στη συγκεκριμένη θεματική ενότητα, όχι μόνο από το Ζαγόρι αλλά και από τη Θράκη, τα νησιά καθώς και τη νεοελληνική αστική παράδοση. Για άλλη μια φορά μας συνεπήρε το παίξιμο του ακουραστού Γρηγόρη Καψάλη. Τι να πούμε Γρηγόρη μας για το παίξιμο της «Φράσιας», της «Γράβας», του «άσπρα μου πουλιά», του «ξενιτεμένο μου πουλι», του «ξεχωρίματα»... Οι ευχαριστίες και τα χειροκροτήματα που απέσπασες εσύ και η κομπανία σου εκείνη τη βραδιά ήταν μικρό δείγμα της ακουστικής ικανοποίησης, της συγκινητικής και της αισθητικότητας που χάρισες στην ατμόσφαιρα. Σ' ευχαριστούμε γι' άλλη μια φορά.

Η παρουσία των παιδιών που συμμετέχουν και στα τρία χορευτικά τμήματα του Συνδέσμου ήταν άψογη. Το ύψος, το στήσιμο και η κίνηση του κορμού αναδείκνυαν τη ζαγορίσια αρχοντιά που με τόσο κόπο προσπαθούμε να κρατήσουμε στις μέρες μας... Με τη ζητούμενη λεβεντιά και την απαιτούμενη χορευτική ελα-

φράδα αποδόθηκαν και οι χοροί από τις υπόλοιπες περιοχές της Ελλάδας. Μπράβο στα παιδιά που αφιέρωσαν το χρόνο τους γι' αυτή την προετοιμασία και μπράβο τους για το πνεύμα συνεργασίας που έδειξαν σε όλο το πρόγραμμα η συνοχή και η επίγνωση του ρόλου τους ήταν στοιχεία ευδιάκριτα. Και φυσικά μια τέτοια άψογη παρουσία δεν θα ήταν εφικτή εάν οι υπεύθυνοι του προγράμματος, του χορού και των τραγουδιών που είπα τα παιδιά, δεν θα είχαν εργαστεί με τόσο ζήλο και υπευθυνότητα κατά την προετοιμασία και αν δεν είχαν συλλάβει με τόση ευστοχία τα πλαίσια στα οποία έπρεπε να κινηθεί η παράσταση, ώστε να γίνει αρεστή στο σύνολό της τέτοια δηλ. που τελικά είδαμε, νιώσαμε και απολαύσαμε. Λίγες θα ήταν νομίζω από εδώ οι συγχαρητήριες εκφράσεις μας για το αξιόπαινο έργο των Κώστα Καμπέρη, Παναγιώτη Λάλεζα και Κωνσταντίνου Θεμελή.

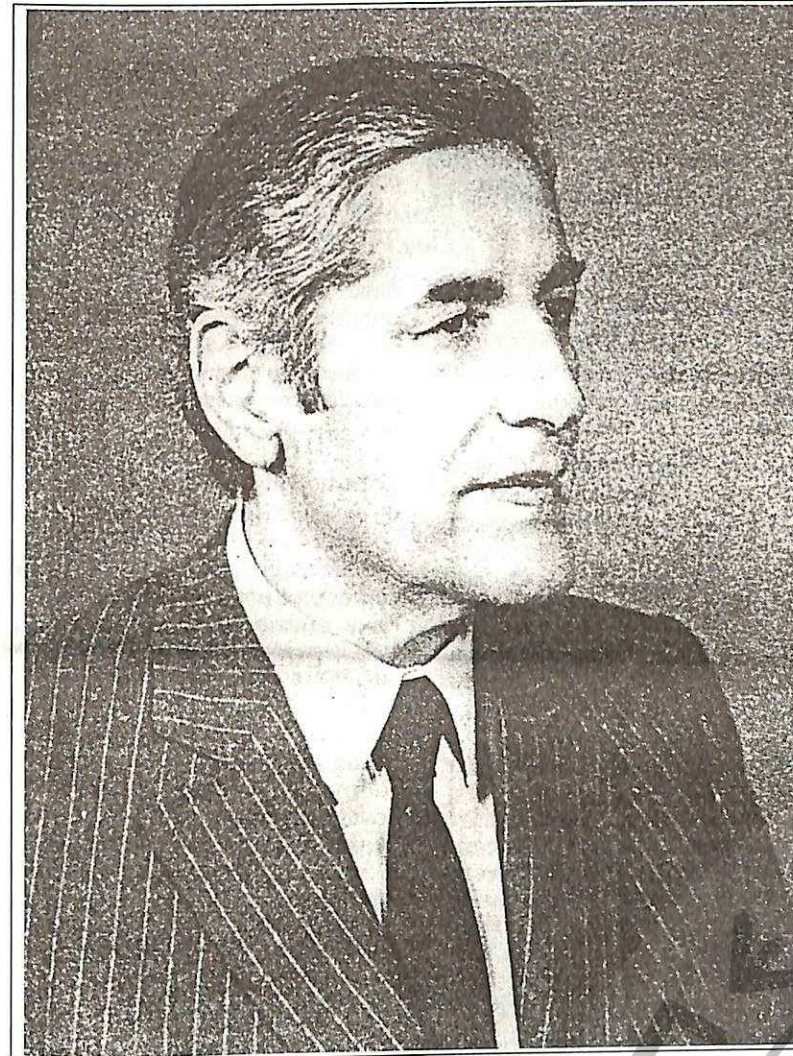
Για άλλη μια φορά ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορισιών έδωσε το παρόν, με ασύγκριτη επιτυχία, στα πολιτιστικά γεγονότα της πόλης μας. Αλλά αναρωτιέμαι ως πότε μπορεί να αναλαμβάνει ως μοναδικός φορέας τέτοιες πρωτοβουλίες που στέφονται με επιτυχία και αναδεικνύουν την πολιτισμική κληρονομιά του Ζαγοριού μας όταν οικονομικά ενισχύονται από μεμονωμένους φορείς και λίγους ιδιώτες και βέβαια από το προσωπικό βαλάντιο, όπως μαθαίνω, ορισμένων μελών του Δ.Σ.; Αυτά τα λέω γιατί, διαβάζοντας το πρόγραμμα της παράστασης, ανάμεσα στους ευγενείς χορηγούς που αναφέρονται, εντύπωση προκαλεί η έλλειψη οποιασδήποτε προσφοράς ή χορηγίας εκ μέρους όλων των Δήμων του Ζαγοριού, εκτός από εκείνον, και το τονίζω, του Ανατολικού Ζαγοριού, ανέκαθεν ευαισθητοποιημένου ως προς τα πολιτιστικά. Να πιστέψω μήπως ότι το ενδιαφέρον των εκπροσώπων των υπόλοιπων Δήμων ή των φορέων περιορίζεται απλώς στην οικειοποίηση τέτοιων γεγονότων και στην ατομική προβολή κατά τις εκδηλώσεις ανάμεσα στα έδρανα των «επισημών»; Ας μην ξεχνάμε ότι ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος εκπροσωπεί όλα τα Ζαγοροχώρια και η συνεργασία καθόλου και η οποιαδήποτε προσφορά, είτε υλική είτε ηθική, όλων των παραγόντων για την ανάδειξη αυτού του τύπου με το τόσο πλούσιο παρελθόν επιβάλλεται. Δεν είναι τυχαίο που το Δ.Σ. του Συλλόγου αισθάνεται την ανάγκη να ευχαριστήσει παρακάτω τα πρόσωπα που κατά την προετοιμασία της εκδήλωσης ανιδιοτελώς και αθόρυβα προσφέρθηκαν να βοηθήσουν.

10 ΧΡΟΝΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΟ ΛΕΑΝΔΡΟ Έτσι το περιοδικό μας τον αποχαιρέτησε τότε.

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ • ΕΤΟΣ ΙΣΤ' • ΑΡ. ΦΥΛ. 182 • ΜΑΪΟΣ 1993 • ΓΙΑΝΝΙΝΑ - ΣΙΝΑ 4

ΑΦΙΕΡΩΜΑ στο ΛΕΑΝΔΡΟ ΒΡΑΝΟΥΣΗ

Ο ΛΕΑΝΔΡΟΣ ΠΑΝΤΑ ΚΟΝΤΑ ΜΑΣ

«Τόσο ψηλή ήταν η δρύς που μόνο σαν έπεσε μπορέσαμε να τη μετρήσουμε» (Ενγκελς για το Γκάιτε)

Το Περιοδικό μας, σαν ελάχιστη τιμή στο γελαστό κι αξιο παιδί του Ζαγοριού, που μας έφυγε μέσα στην άνοιξη, αφιερώνει ολόκληρο το τεύχος τούτο στη μνήμη του. Θέλουμε ο ύμνος για τη ζωή και το έργο του και το μοιρολόι για το χαμό του, ν' αγγίξει όλους τους Ζαγορίσιους, όπου γής, σί-γουροι πως θα νιώσουν περήφανοι για τη βρυσσομάνα των γραμμάτων, το Ζαγόρι μας. Θέλουμε τη ζωή και το έργο του, η αγάπη του για τον άνθρωπο και τον τόπο του ν' αποτελέσει γόνιμη παρακαταθήκη για τις σημερινές και τις επερχόμενες γενιές των Ζαγορισιών, ιδιαίτερα σε μια εποχή που το Ζαγόρι μας δοκιμάζεται και δίνει τον αγώνα για την επιβίωσή του. Το γράφουμε, όμως, ανάμεσα στα έδρανα των «επισημών»; Ας μην ξεχνάμε ότι ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος εκπροσωπεί όλα τα Ζαγοροχώρια και η συνεργασία καθόλου και η οποιαδήποτε προσφορά, είτε υλική είτε ηθική, όλων των παραγόντων για την ανάδειξη αυτού του τύπου με το τόσο πλούσιο παρελθόν επιβάλλεται. Δεν είναι τυχαίο που το Δ.Σ. του Συλλόγου αισθάνεται την ανάγκη να ευχαριστήσει παρακάτω τα πρόσωπα που κατά την προετοιμασία της εκδήλωσης ανιδιοτελώς και αθόρυβα και παγκόσμια ακτινοβολία του.

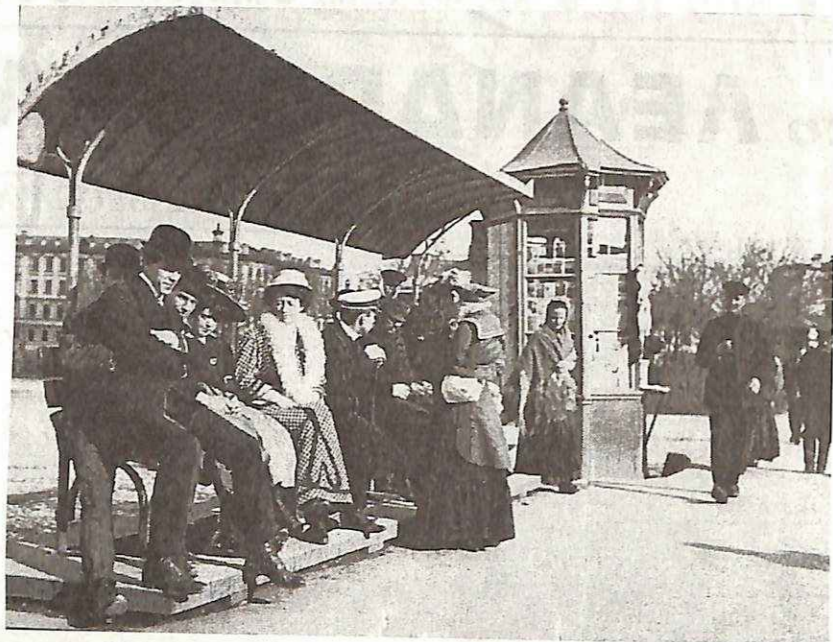
Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αγαπητοί φίλοι,
- Φυλλομετρῶ καὶ διαβάζω "τὸ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ"
(Ιαν. 1992) — καλοτυπωμένο, ὅπως πάντοτε.
(ἄξιος ὁ μισθός σας!) Θὰ εὐχαρίσῃ, τὰ φύλλα
τῆς κάθε χρονιάς νὰ ἔχουν συνεχῆ
στυλιδαρίνηση.
Αὐτὸ διευκολύνει τὴ σύνταξη ἐνὸς πίνακα
περιεχομένων (ἂν ποτὶ συνταχθῆ ἕνας τέτοιος
πίνακας). Τὸ εἶχα υποδείξῃ κάποτε στὸν
μακαρίτη Κίμωνα καὶ τὸ εἶχε ἐφαρμόσει
ἕνα διάστημα.
Καλὸ νὰ ἦταν ἐπίσης, στὴν ἐπιχει-
ρηματικότητα τῶν σελίδων, δίπλα στὸν τίτλο
"Τὸ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ", νὰ προστεθῆ ~~ἡ~~ (μὴ στοιχεῖα
ὄχι μαύρα): ἀρ. 166, Ἰανουάριος 1992, στὸ ἐσθ.
πρῶτο φύλλο, Φεβρουάριος 1992 κ.ο.κ. Ἐἶται χρῆ-
σιμο, ὅταν ἰδίως φυλλομετρῶς δέμεινός τῶν
(σοὺ δάχνει ἀμέσως πὺ βρισκῆσαι).
Σχολαστικὲς παρατηρήσεις εἰς τὴν
γνώσθι πὺ χαίρεται πάντοτε τὴ φρονι-
σμένη ἐκδόσή σας.
Με πολλοὺς χαιρετισμοὺς
Γε. Βρανούσης
6-2-1992

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΚΑΙ Η ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΝΙΑΡΧΟΥ «ΡΩΣΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ»

Η μεγάλη επιτυχία και οι προοπτικές τους

Η έκδοση του μνημειακού Λευκώματος «ΡΩΣΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ» καθώς και η οργάνωση της αντίστοιχης εξέσου εντυπωσιακής φωτογραφικής έκθεσης με το υλικό του θιβλίου στο Ριζάρειο Εκθεσιακό Κέντρο Μονοδενδρίου από τη Ριζάρειο και το ίδρυμα «Σταύρος Ν. Νιάρχος» αποτέλεσαν σημαντικό πολιτιστικό γεγονός για τη χώρα μας κι όχι μόνο για την Ήπειρο.

Νεαροί Μοσχοβίτες περιμένοντας στη στάση το τραμ.

Αναφέρουμε ενδεικτικά και εν είδει απανθισματος μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά σχόλια διακριμένων κριτικών μας που δημοσιεύτηκαν στις πιο έγκυρες Αθηναϊκές Εφημερίδες:

«Ενα εκπληκτικό βιβλίο που αγγίζει την ιστορία, την ιδεολογία, την ουτοπία, το θάνατο της ουτοπίας». «Οι φωτογραφίες μοναδικές, η εισαγωγή και τα κείμενα συγκλονιστικά, η καλλιτεχνική επιμέλεια και η σχεδίαση υποδειγματική». «Από τα καλύτερα ελληνικά φωτογραφικά άλμπουμ των τελευταίων χρόνων».

«Μια μνημειώδης έκδοση». «Το λεύκωμα-πανόραμα δραματικών στιγμών που συγκλόνισαν τον πλανήτη». «Οι φωτογραφίες, συνοδευόμενες από καλογραμμένα κείμενα είναι συνταρακτικές». «Φωτογραφίες συγκλονιστικές, σκληρές, αντιφατικές, όμορφες και αποκαλυπτικές».

«Στις σελίδες του Λευκώματος στέκεσαι, σκέφτεσαι (και τι δε σκέφτεσαι) και προπαντός αισθάνεσαι συναντώντας την λάμψη προσώπων και γεγονότων, γνωρίζοντας την τραγική ή άδοξη κατάληξη τους».

«Το βιβλίο είναι ένα μάθημα ιστορίας και παράλληλα αισθητικής και εκδοτικής φροντίδας και τυπογραφικής επιμέλειας. Τελικά αποκαλύπτει την μαγεία της ασπρόμαυρης φωτογραφίας και την ένταση που έχει».

«Η εντιμότητα των επιμελητών της έκδοσης, η μετά λόγου γνώση του προβλήματος της ιστορικής μαρτυρίας καθιστούν μοναδικό

το βιβλίο».

«Μάθημα ιστορίας και πολιτικής, και συνάμα εισαγωγή σ' έναν πολιτισμό μεγάλου πλούτου και έντασης είναι το ανά χείρας λεύκωμα».

«Οι συνεργάτες αυτού του έξοχου Άλμπουμ αντιμετώπισαν την εργασία με πολύ κέφι... προτίμησαν να ασκηθούν σε μια δίκαιη καταγραφή - καθότι μπορείς να είσαι αυστηρός και άδικος με έναν άνθρωπο, αλλά απέναντι σε ένα λαό η υπόκληση είναι η μόνη δέουσα στάση. Εν προκειμένω, η υπόκληση είναι βαθιά και γίνεται αισθητή. Τα κείμενα του Μαραγκόπουλου είναι πρώτης γραμμής, οι φωτογραφίες υποβλητικές τα μάλα, η όλη σύλληψη του τόμου στάζει καλαισθησία από όλες τις πάντες».

Σημαντική και ιδιαίτερα κολακευτική ήταν επίσης η παρουσίαση του βιβλίου «ΡΩΣΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ» στην ΕΤ3 και στην εκπομπή «Αξιόν Εστί - Κριτική Βιβλίου» από τον Βασίλη Βασιλικό και τον συγγραφέα των κειμένων Άρη Μαραγκόπουλο. Στα παραπάνω να προστεθεί και η συνεχιζόμενη επιτυχία της Φωτο-

γραφικής Έκθεσης του Μονοδενδρίου, η οποία μέχρι σήμερα και παρά τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες δέχτηκε 7.000 περίπου επισκέπτες. Τελικά η ανταπόκριση του κοινού μαζί με τα κολακευτικά σχόλια των ειδημόνων και η ευμενής απήχηση του βιβλίου στο εξωτερικό ενισχύουν στους αρμοδίους φορείς, δηλαδή το Ριζάρειο και το Νιάρχειο Ίδρυμα, την ιδέα έκδοσης του «ΡΩΣΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ» στην Αγγλική γλώσσα.

Το σημαντικότερο όμως είναι ότι τον Σεπτέμβριο και μέχρι τέλος του 2004 στη Θεσ/νίκη οργανώνεται υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου και του Τελλογλείου

Ίδρυματος σειρά εκδηλώσεων αφιερωμένων στις μεγάλες αλλαγές που έχουν συντελεσθεί στη Ρωσία από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα μέχρι σήμερα.

Στις εκδηλώσεις θα συμμετάσχουν ως συνεργαζόμενοι φορείς το Κρατικό Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης Θεσ/νίκης, το Μουσείο Κινηματογράφου, το Θεατρικό Μουσείο της Μόσχας, άλλοι φορείς από τη Ρωσία καθώς και το Ριζάρειο Ίδρυμα.

Στις εκδηλώσεις -κορμός περιλαμβάνεται και η έκθεση του Ριζαρείου Ίδρυματος- «ΡΩΣΙΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ», η οποία θα μεταφερθεί στη Θεσ/νίκη και θα διευρυνθεί και με το νέο ενδιαφέρον και εντυπωσιακό υλικό, το οποίο πρόκειται να αποκτήσει η Ριζάρειος.

Άλλη μια επίσης πολύ σημαντική και αξιόλογη φωτογραφική έκθεση που οργανώθηκε από το Ριζάρειο Ίδρυμα-ΑΡΕΙΡΟΝ PHOTOS και την Εταιρεία Ήπειρ. Μελετών είναι και αυτή που λειτουργεί στο Λαογραφικό Μουσείο «ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΟΝΤΖΟΣ» στα Γιάννινα με τίτλο «Ιωάννινα, οδοιπορικό μνήμης-Φωτογραφίες». Είναι σπάνιες εικόνες της πόλης των Ιωαννίνων και των ανθρώπων της, που καλύπτουν μεγάλα και σημαντικά γεγονότα παλιότερων εποχών και αναδεικνύουν τα Γιάννινα σε μια πόλη κοιτίδα του πολιτισμού και της ελληνικής παράδοσης. Η εν λόγω έκθεση συγκεντρώνει το ενδιαφέρον όχι μόνο των Ηπειρωτών αλλά και μεγάλου αριθμού ξένων επισκεπτών. Η έκθεση θα παραμείνει ανοιχτή για το κοινό μέχρι το τέλος Αυγούστου.

Άφωνος στα Ζαγοροχώρια

«Πώς γίνεται να μη λατρεύεις μια τέτοια χώρα!», Το 'λεγε και το ξανάλεγε ο οικείος για τον φιλελληνισμό του από τα μαύρα χρόνια της χούντας Μαξ Βαν Ντερ Στουλ, πρώην υπουργός Εξωτερικών της Ολλανδίας και τώρα στέλεχος του ΟΟΣΑ: Ο επιφανέστερος από τους ομιλητές στο διήμερο συνέδριο για το (μετά τη διεύρυνση) «Νέο ευρωπαϊκό τοπίο», που οργάνωσε, με μεγάλη επιτυχία και ευρεία συμμετοχή Ελλήνων και ξένων διπλωματών και πανεπιστημιακών, στα Γιάννινα (Ξενοδοχείο «Ήπειρος») το υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Δημ. Κώνστα «Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων».

Παρά την προχωρημένη ηλικία του, ο Βαν Ντερ Στουλ, με συντροφιά των πρώην ΥΠΕΞ Κάρ. Παπούλια και τους κορυφαίους της διπλωματίας μας Β. Θεοδωρόπουλο και Γ. Παπούλια, σεργιάνισε στο Κάστρο, στον Μώλο και το νησάκι. Κι έμεινε άφωνος, εκεί ψηλά στο Μονοδέντρι, το πιο φροντισμένο (ας είναι καλά ο Άγγελος Κίτσος) από τα Ζαγοροχώρια, ν' αγναντεύει από το μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής το άγριας ομορφιάς φαράγγι του Βίκου.

Κι «αυτή είναι η Ελλάδα μας» - θα θύμιζα στον πρωθυπουργό μας. Η άλλη Ελλάδα. Η Ήπειρος, η προικισμένη από τους Θεούς και τη φύση και μονίμως λησμονημένη από το κράτος. Με τα πιο πενιχρά κονδύλια και στο Γ' ΚΠΣ. Με την περιβόητη «Εγνατία Οδó» να πορεύεται σαν τον κάβουρα λένδης του Πάχτα. Με τον ζωτικό για το Αν. Ζαγόρι δρόμο, από το Μέσσο-θέτι στα... Γρεβενά τη διαχείριση του Πάρκου Β. Πίνδου. Και με τον Ευ-υπουργών Παιδείας της Ε.Ε.

Και μοιλοναύτα, η ευλογημένη Ήπειρος με τη φύση και τον πολιτισμό της αφήνει άφωνους τους ξένους επισκέπτες.

(ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 13 ΜΑΪΟΥ 2003)

Γιώργος Βότσας

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Ανεκάθεν οι κάτοικοι του κάθε χωριού του Ζαγορίου, προς καλύτεραν συμβίωσιν των ατόμων της μικρής αυτής κοινωνίας, εξέλεγον τριμελή ή πενταμελή Επιτροπή, την οποία μάλιστα ονόμαζαν Γερούσια, επειδή τα μέλη αυτής, ως επί το πλείστον αποτελούνταν από ηλικιωμένα ευηπόληπτα άτομα (γέροντες), ανεγνωρισμένου όμως ηθικού κύρους.

Η εκλεγόμενη αυτή Γερούσια έναν σκοπό επεδίωκε: να διατηρείται η τάξις στην κοινωνία του χωριού και οι άνθρωποι της να ζούνε ήσυχα και ειρηνικά.

Για όλα τα κοινά θέματα η Γερούσια εξέδιδε θεσμικές μορφή να πω αποφάσεις, οι οποί-

ΙΩΑΝΝΗ Γ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ες ετηρούντο με σεβασμό από όλους και οι τυχόν παραβάτες αυτών αποδέχονταν τις προβλεπόμενες και επιβαλλόμενες για κάθε παράβαση ποινές.

Και η παρακάτω απόφασις της Γερούσιαις της Κοινότητος Παπίγκου του έτους 1859 αυτόν ακριβώς τον σκοπόν είχε. Κανένα από τα μέλη της ούτε καν διεννοείτο να εξαίρεισι κάποιον κτήμα του που τυχόν περιλαμβάνονταν στην προστατευόμενη περιοχή.

Στην απόφαση αυτή περιλαμβάνονται όλα τα δάση και κουριά, (κουρία λέγονταν τα δάση που βρίσκονταν συνήθως γύρω από το χωριό, τα οποία πάντοτε προστάτευαν ή προσπαθούσαν να τα προστατεύσουν), που βρίσκονται περιξί και των δύο συνοικιών του Παπίγκου.

Νομίζω ότι το περιεχόμενό της δεν διαφέρει και πολύ από το σχετικό νόμο της ιδρύσεως του Δρυμού Βίκου Αώου. Αξίζει τον κόπο να τη διαβάσουμε, τόσο για το περιεχόμενό της, όσο και για την σύνταξη, την καλλιγραφία και την ορθογραφία της:

Βλέποντες την χώραν μας βαινουσαν βαθμηδόν επί το χειρόν ένεκα πολλών αιτιών, τα δάση και κουρία, τα οποία πρέπει να φυλάττονται όχι αφύλακτα, και ως αφύλακτα προξενούντα όχι ολίγην βλάβην και ζημίαν, και εικάζοντες ότι, αν δια την πρόδοον της χώρας μας διορισθί μία πενταμελής Γερούσια, και αν τα δάση και κουρία φυλαχθώσι, θέλει προκίνησι όχι ολίγη ωφέλεια. Δια τούτο σήμερον την εβδόμην Νοεμβρίου του χιλιοστού οκτακοσιοστού πεντηκοστού εννάτου έτους, κοινή γνώμη οι υποφαινόμενοι απεφασίσαμεν:

Αον. Να φυλαχθί το δάσος από το ανήλιον και προς εδώ, δηλαδή Κιοτάστα, Ζηλιντζιά, Δίπαλα, Πουρνιά, Γαλιήμ το μνήμα έως εις την Παλάνητν (:) και ως τον δρόμον του Αγίου Δημητρίου, επίσης και τα κουρία όσον το εδώ τόσοον και τα του μικρού Μαχαλά, τα οποία μέχρι της δε εφυλάχθησαν. Θέλουν φυλαχθί και εις το εξής δηλ.

Σκάλα, Αβαπέστι, Μπέλιζα και όλο το επάνω μέρος έως τον δρόμο του Αγίου Δημητρίου.

Βον. Εις το δάσος αυτό καθώς και εις τα κουρία, κανείς εξ ημών δεν έχει την άδειαν να κόψη ξύλα, πουρνάρια και κλαδι δια τα ξώα του, και αν κανείς φοραθή κόπτων ξύλα ή και κλαδι εις τα φυλαχθέντα μέρη, υποχρεούται να δώση εις μεν την Εκκλησιαν Γρόσια πενήντα Αρ. 50, εις μεν τον δραγάτην όστις ήθελε τον πιάσει γρόσια

Πενταμελής Γερούσια του χωριού μας βαινουσαν βαθμηδόν επί το χειρόν ένεκα πολλών αιτιών, τα δάση και κουρία, τα οποία πάντοτε προστάτευαν ή προσπαθούσαν να τα προστατεύσουν, που βρίσκονται περιξί και των δύο συνοικιών του Παπίγκου. Νομίζω ότι το περιεχόμενό της δεν διαφέρει και πολύ από το σχετικό νόμο της ιδρύσεως του Δρυμού Βίκου Αώου. Αξίζει τον κόπο να τη διαβάσουμε, τόσο για το περιεχόμενό της, όσο και για την σύνταξη, την καλλιγραφία και την ορθογραφία της:

Πενταμελής Γερούσια του χωριού μας βαινουσαν βαθμηδόν επί το χειρόν ένεκα πολλών αιτιών, τα δάση και κουρία, τα οποία πάντοτε προστάτευαν ή προσπαθούσαν να τα προστατεύσουν, που βρίσκονται περιξί και των δύο συνοικιών του Παπίγκου. Νομίζω ότι το περιεχόμενό της δεν διαφέρει και πολύ από το σχετικό νόμο της ιδρύσεως του Δρυμού Βίκου Αώου. Αξίζει τον κόπο να τη διαβάσουμε, τόσο για το περιεχόμενό της, όσο και για την σύνταξη, την καλλιγραφία και την ορθογραφία της:

πέντε Αρ.5: και αν ο αυτός πιασθί δευτέραν και τρίτην φοράν θέλει καταδικασθί εκκλησιαστικώς δίδων και Γρόσια εκατόν Αρ.100 εις την Εκκλησιαν.

Γον. Κανείς επίσης δεν έχει την άδειαν να εβγάλλη ρίζας όσον εις τα μέρη, τα οποία φυλάττονται, τόσοον και εις εκείνα όπου δεν φυλάττονται. Όταν όμως παρ' ημών απάντων κοινώς αποφασισθί κανέν μέρους δια να κοπώσι τα ξύλα, τότε θέλομε κόψει ο καθείς αναλόγως της ανάγκης, την οποίαν έχει.

Δον. Ο έχων πλέον των πέντε αιγιοδοπροβάτων, υποχρεούται να δώση δύο γρόσια το κεφάλι και τα χρήματα, τα οποία ήθελε συνάξη ο παρ' ημών διορισθείς, θέλουν χρησιμεύει εις αναγκαίας χρειάς της κοινότητος ημών.

Εον. Αν κανείς φοραθή κόπτων ξένα δένδρα, είτε εις χωράφιον, είτε εις αμπελιον υποχρεούται, αφού πρώτον πληρώση το δένδρον εις τον εξουσιάζοντα αυτό, όσον ευρεθί εύλογον να δώση εις την Εκκλησιαν γρόσια Τριάντα Αρ.30 και εις τον δραγάτην, όστις ήθελε τον πιάσει γρόσια πέντε Αριθ. 5

ΣΤον. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να βασθά μανάρινα, αλλά μετά του αγίου Γεωργίου αμέσως χρεωστέι να τα απολύση εις τον δι' αυτά διορισθέντα πιστικόν.

Ζον. Η παρ' ημών επί τούτου διορισθείσα πενταμελής Γερούσια θέλει επιμελείται υπέρ της προόδου της χώρας μας, και θέλει τιμωρεί αμερολήπτως, όστις ήθελε παραβή τα ρηθέντα. Αν όμως ο παραβάτης δεν πείθεται έχει την πληρεξουσιότητα η Γερούσια αυτή να τον ανάξη και εις την διοίκησιν προς σωφρονισμόν του, όσα δε ήθελεν εξοδεύει αυτή, υποχρεούται να τα πληρώση ο καταδικασθείς.

Ηον. Και τελευταίον οι δραγάται, οι πιστικοί, τους οποίους αυτή η Γερούσια χρεωστέι να εκλέξη και συμφωνήση, θα υποτάσσονται εις αυτά, επίσης χρεωστέι να συμφωνήσει και βαλμάιν δια να συνάξη και βόσκη τα μουλάρια της εορτάς. Όσοι έχουσι μουλάρια, να φέρουσι από εν μόνον φόρτωμα χωρίς ζήλη, και όσοι δεν έχουσι μουλάρια να φέρουσι από εν μόνον ζήλη, και τούτο πάλιν να γίνεται τας προσδιορισμένας ημέρας, δηλ. την Τετάρτην και την Παρασκευήν.

Τη 7η Δεκεμβρίου 1859, Παπίγκον αι υπογραφαί Ακουβές αντίγραφον Εξ του εις το αρχείον μου ευρισκομένου αντιγράφου (σελ.61) Παπίγκον 9 Απριλίου 2003

Μετά από την ανάγνωση του κειμένου της, εξαγεται το συμπέρασμα ότι και σήμερα, έστω οι εναπομείναντες κάτοικοι του κάθε χωριού και ιδιαίτερα μετά την εφαρμογή του σχεδίου «Καποδίστριας», ευρύτερα δε ολόκληρης της Επαρχίας Ζαγορίου, μπορούν, λέγω, να προστατεύουν όχι μόνον τα δάση τους, αλλά και γενικώτερα τον τόπο τους σ' όλους τους κοινωνικούς τομείς.

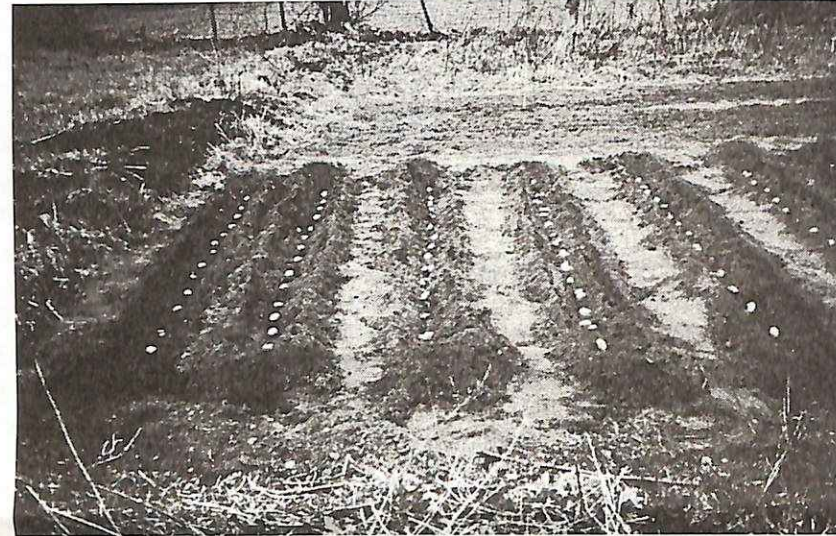
Δεν θέλομε ξένους προστάτες. Να κινηθούμε οι Ζαγοριόμοι μόνοι μας, όπως έκαναν οι πρόγονοί μας.

Σίγουρα το μπορούμε, ένα μόνο μας χρειάζεται, να ομονόησουμε!

Ανοιξιάτικες καλλιέργειες

μας να καλλιεργούμε κηπαράκια.

Μάθαμε να δουλεύουμε από μικρή ηλικία στα δύσκολα χρόνια της κατοχής και του εμφύλιου. Όμως κι ένας άλλος λόγος με κάνει να εξακολουθώ να καλλιεργώ στα ποτιστικά χωράφια των Κήπων. Η κηπευτική μου πατάτα, με σπόρο νέα γενιάς, συνήθως Ολλανδίας είναι μοναδική. Δεν θέλω να ισχυρισθώ, ότι δεν παράγεται καλή πατάτα και σε άλλα Ζαγοροχώρια. Όμως τα προσχωσιγενή αλλουβιακά εδάφη στα ποτιστικά (χωράφια) των

Πατατοκαλλιέργεια στα Παλιόσπιτα (Φωτ. Κ.Δ.Χ. 16.4.03)

Κήπων είναι πράγματι πολύ κατάλληλα για καλλιέργεια πατάτας. Και στο Πάπιγκο είχαμε παραγωγή εξαιρετικής ποιότητας πατάτας. Εκείνο που μετράει πολύ, είναι να μη γίνεται χρησιμοποίηση χημικών λιπασμάτων. Μόνο φυσικά (κοπριά) και κατά προτίμηση γίδινη. Αυτή είναι και η βασική αρχή της παραγωγής Βιολογικών Προϊόντων. Τώρα τι μας πουλάνε για βιολογικά προϊόντα, ας μη το σχολιάσω. Να μη ξεχνάμε, ότι έγιναν πασιγνώστα στο Ζαγόρι και τα «πασιγκιώτι-

κα» βραστερά φασόλια για σουπια.

Επανερχομαι πάλι στους Κήπους, όπου για 35 χρόνια συνεχίζω να καλλιεργώ κηπευτικά στα ποτιστικά, στα παλιόσπιτα. Πριν

ΚΩΣΤΑ Δ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

από αρκετά χρόνια καλλιεργούταν 150-200 στρέμματα. Τώρα που ο κόσμος λιγότεψε και δεν φτάνει τις τέσσερις δεκάδες, γύρω στα 30 στρέμματα πρασινώ-

γιγάντες και φασόλια. Εξακολουθούν να καλλιεργούν μικρές εκτάσεις 7-8 ακόμη χωριανοί, οι περισσότεροι υπερηλίκες.

Όπως είμαι σε θέση να γνωρίζω καλά και στα άλλα Ζαγοροχώρια μερικοί ηλικιωμένοι εξακολουθούν να καλλιεργούν κηπευτικά. Σ' αυτούς πρέπει να προσθέσουμε και τους παλινοστούντες, που επιστρέφουν στο χωριό από το Πάσχα και παράγουν κηπευτικά για το σπίτι. Όμως ξέρουμε όλοι μας, κατά τα ψέματα, ότι οι ανάγκες μας στα περισσότερα αγροτικά προϊόντα καλύπτονται πλέον από εισαγωγές. Ακόμα και προτηγανισμένες πατάτες στα σουβλατζήδικα εισάγονται από ξένες χώρες (Ιταλία, Γαλλία).

Έτσι δεν σώζεται η κατάσταση από την μικρή παραγωγή των συνταξιούχων και υπερηλίκων. Προσωπικά είμαι ευχαριστημένος γιατί μόρεσα να φυτέψω κορκάρι και πατάτες στα παλιόσπιτα, εκεί κοντά στο εκκλησάκι της Παναγίας. Έτσι θα έχω την ικανοποίηση να παρακολουθώ το θαύμα της δημιουργίας στη μικρή μου φυτεία. Ακόμαθα απολαμβάνω τη φύση, που οργιάζει με τα πολύχρωμα λουλούδια, τις ανθισμένες αγριοκερασιές και πουρνιές, θα ακούω τα σπάνια τώρα δυστυχώς αηδονία κι αργότερα θα δοκιμάσω κρένια, αγριοκέρασα και ξυνόμηλα.

Τέλος θα κάνω παρέα και κουβέντα μ' αυτούς τους λίγους που καλλιεργούν κηπευτικά στα ποτιστικά.

Πριν τελειώσω ήθελα να κάνω ένα σχόλιο. Διάβασα σε κάποιο περιοδικό μια παροιμία. Αυτό το βιώνουμε αυτές τις μέρες καθώς ο θιάς μπαίνει με πολλές ζέστες (θερμοκρασίες σε επίπεδα κατά 6 με 8 βαθμούς υψηλότερα από τα κανονικά) και με αναβροχιά. Γι' αυτό κι ο λαός λέει: «Στην αναβροχιά, καλό και το χαλάζι».

Εύχομαι σε όλους υγεία, να ναι η χρονιά καλή, καλή δύναμη, καλά ποτίσματα, καλό καλοκαίρι και καλά διάφορα (κέρδη).

Γιάννινα 1η Μαΐου 2003

ΤΗΛΕΦΩΝΑ ΔΗΜΑΡΧΕΙΩΝ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου:

(26530) 22.536 - 37 -38

Δήμος Τύμφης:

(26530) 81.093 - 81.203 - 81.091

Δήμος Ανατολικού Ζαγορίου:

(26560) 31.101 - 31.109 - Fax: 31.139

ΖΑΓΟΡΙΣΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Από τη συλλογή Αχιλλέα Λένη

ΟΙ ΝΕΓΑΔΙΩΤΙΣΣΕΣ

Το λένε οι Καραμπέρηδες το λεν και στο Ζαγόρι το λένε τα Ζακόπουλα ψηλά στη Βαλιακάρδα το λεν κι οι Νεγαδιώτισσες, το λεν σαν μοιρολόγι, το λεν για τη Μπαλιάναινα και την κυρά Χρυσούλα και για την κυρ' Αγγελική της Γκούμαινας τη νύφη που τις επήγαινε μπροστά και σκλάβες τις πηγαίνουν με δώδεκα συντρόφισσες και με σαράντα δούλες. Περπάτα κυρ' Αγγελική μην απομένεις πίσω μήνα τα ρούχα σε βαράν μήνα και τα τουμάνια μήτε τα ρούχα με βαρούν μήτε και τα τουμάνια μόν' τ' ασπρολιθια με βαρούν τα γόνατα μου σφάζουν τη μαύρη την ξυπολησιά δεν έχω μαθημένη. Τις πήραν και τις πήγανε πέρα απ' τη Βαλιακάρδα, πιάνουν οι κλέφτες το χορό, βάνουν και τις γυναίκες, ρίξουν κυρά Μπαλιάναινα, για να ριχτούν κι οι άλλες. Κύριε ν' απ' τους Ουρανόδες δε σκύβεις να κυτάρεις το τι κακό επάθαμε και τι κακό μας μέλλει. Τις πήραν και τις ξέταξαν όλες με την αράδα, ποιά έχει άνδρα αξιότερο για να τη λευτερώσει. Η Αγγελική της Γκούμαινας η νύφη της Χρυσούλας έκλαιγε για τη μοίρα της και για τη δυστυχία της γιατ' ήξερε πως ο άνδρας της εις τη Βλαχιά εζουρλόθη.

Σημείωση: Το περιστατικό έγινε στις 30 Ιουνίου 1827

Η ΖΑΓΟΡΙΣΙΑ

Απόψε περδικούλα μου εδώ θα ξενομείνω, Εδώ κι αν μείνεις ξένο μου στη ρούγα θα πλαγιάσεις, κλάψτε με πουλιά κι αηδονία, γιατ' είν' στενό το σπίτι μου, στρώμα για σε δεν έχω, στο στρώμα το νυφιάτικο ξένο δε θα πλαγιάσει, κλάψτε με πουλιά κι αηδονία, Ανάθεμά την τη Βλαχιά, Γιάσι και Βουκουρέστι, ανάθεμά το Δούναβη δεν πνίγει τα καράβια, κλάψτε με πουλιά κι αηδονία, να μη περνούνε τα παιδιά ν' αφήνουν τις μανάδες, να μη περνούν οι νιόπαντροι στα ξένα να γυρίζουν κλάψτε με πουλιά κι αηδονία.

Γιάσι = Ιάσιο

ΝΟΥΤΣΟΣ ΚΟΝΤΟΔΗΜΟΣ

Ψηλά του Βίκου την κορφή στη μέση απ' το Βραδέτο μια πέρδικα κατάμαυρη επικροκελαηδούσε, δεν κηλαηδούσε σαν πουλι μόνον μοιρολογάει τ' είν' το κακό που γίνηκε στο δόλιο το Ζαγόρι, τον προεστό του σκότωσαν το Νούτσο Κοντοδήμο που 'ταν κορώνα τσ' αρχοντιάς σ' όλο το βιλαέτι. Δε στο είπα Νούτσο μ' αδελφέ να κάσεις με τ' εμένα, δε μ' άκουσες και κίνησες στα Γιάννινα και 'πήγες να προσκυνήσεις Τουρκίσα του Σουλεϊμάν Πασσίνα κι αυτή για ευχαρίστηση σου 'κοψε το κεφάλι. Ανάθεμά σε πάσινα και τρισανάθεμά τον αυτόν τον Αληζότ πασά που πήρες στο πλευρό σου.

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΑΡΑΔΟΣΗ

ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟ Ελένης Αναστάση Μπατζέκη προς Μαρία Τόλη Τζερώνη 1 Δεκεμβρίου 1826 Ιωάννινα

Δια του παρώντος εξοφλητικού γράμματος φανερώνω εγώ η υπογραμμένη Ελένη θυγατέρα του ποτέ αναστάση μπατζέκη ότι διά όσα ήχα να λάβω από την προίκαν μου μετρίτα και φορέματα από την τότε πεθεράν μου Μαριαν Τόλη Τζερώνη, σύμφωνα τα έλαβα σώα και ανελλιπή και εξοφλίζω με μίαν ομολογήαν οπου μου έδωσαν από γρόσια 900 ήτοι γρόσια εννιακόσια να μου τα μετρήσει από την σήμερα εις διορήαν μήνας έξη και αν δεν μου τα μετρήσει από την σήμερα εις διορήαν έχω να ακολουθήσω ως η ομολογία διαλαμβάνει χωρίς να μου εναντωθή τινός, και έτζι πλέον μένομεν ακαταζήτιτη και η μία και η άλλη καθώς και από τον ποτέ άνδραν μου αποστόλην υιόν της ειρημένης μαρίας και στα μερικά ειδήματα οπου εγώ ζητώ από την μαριαν και η μαρία από εμένα, δια ταύτα εμεινάμεν σύμφωνες να (...ρισθούμε). Διό έγιναν δύο παρόμοια γράμματα διά ασφάλειάν μας. Όσα έγγραφα έχουν και τα δύο μέρη είναι όλα άκηρα.

του ΑΧΙΛΛΕΑ ΛΕΝΗ

1826 δεκεμβρίου α. Ιωάννινα
μαρία Τόλη Τζερώνη υπόσχομαι τα άνοθεν δια χειρός γεωργίου μπατζανού.
ελένη αναστάση μπατζέκη υπόσχομαι.
γεώργιος μπατζανός μαρτιρώ αναστάσης σκοτίδι μαρτιρο χριστόδουλος κουτούζη μαρτιρώ θεώδορος χατζίβασιλείου μαρτιρώ γιάννης πλάκου μαρτιρώ κων/νης αθανασίου βρίτζη μαρτιρώ νικόλας μπατζήμας ματρώ γεώργιος ντόκος μαρτιρώ Αθανάσιος στούπη μαρτιρώ ..... βαταβάλις ομοίως Χρηστόδουλος Ιοάνου μαρτιρώ

Τα όπισθεν γρόσια ενεακόσα λέγο γρ. 900 τα έλαβα σόα από την ρηθήσαν πεθεράν μου μαριαν και μένομεν εξοφλισμένη έως το ληανό από το όπισθεν και ότι άλλα γράματα έχομεν μένουν όλα άκηρα ος και ομολογής... μένουν ος χαρτιά άγραφα. με το να εξοφλίσαμε έως το οβολόν και ούτω υπογραφόμεθα.

1827 22 Ιουλίου Κουκούλη.
μαρία τζερώνη υπόσχομαι τα άνοθεν και μη ηξέροντας να γράψω βάνο το δάκτυλό μου.

Γεώργιος τζινγκας βεκύλης
παπά Κώστας μαρτιρώ
λάζος δικητρίου μαρτιρώ
τόλη χατζί βρίτζη μαρτιρώ
αναστάση κησές μαρτιρώ
Γιάνη μλάκου μαρτιρώ
στεφανής μπατζήμα μαρτιρώ
δημήτριος τζεκούρα μαρτιρώ

Κουκούλιου μαρτιρώ
Κωντής Μάνθου μαρτιρώ
Τήνο Παρούσι μαρτιρο
κόστα Τζαριμή μαρτιρο
παπά Γεώργης μαρτιρώ
αναστάσις σκοκίδι μαρτιρο
τόλις τζούμα μαρτιρώ
πανταζίς τζελούχη μαρτιρώ

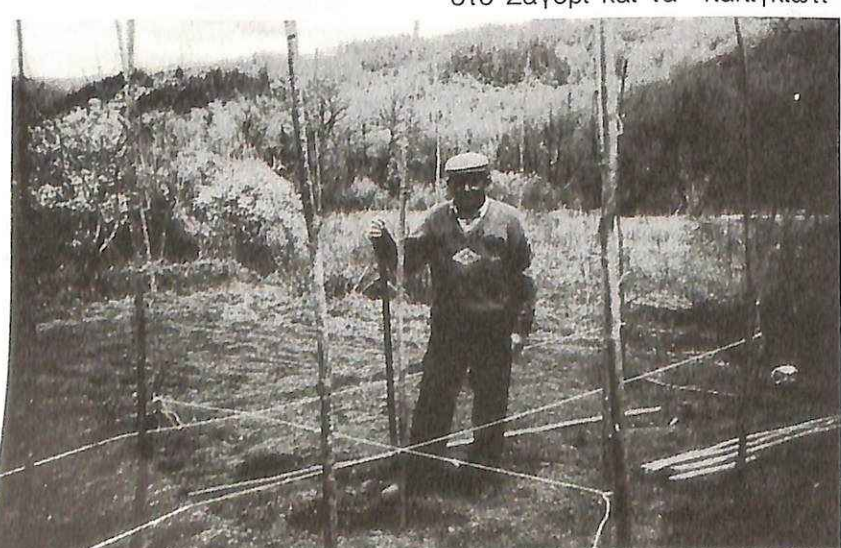
Παρατήρηση:

Η ανορθογραφία των λέξεων τόσο του κειμένου όσο και των ονομάτων καθώς και ο λανθασμένος τονισμός δεν έγιναν σκόπιμα. Γράφτηκαν όπως ακριβώς στο πρωτότυπο χειρόγραφο.

Αχ. Κ. Λένης

Το Δημοτικό Σχολείο Μονοδενδρίου στα φώτα της «Ράμπας»

Ο Θίασος του Δημοτικού Σχολείου Μονοδενδρίου ξαναέδωσε και πάλι το παρόν με την επιτυχημένη παράσταση στην καρδιά της Αθήνας, στο θέατρο «ΤΖΕΝΗ ΚΑΡΕΖΗ» ανεβάζοντας το έργο «Η ιστορία της Φλόγας» σε μια κατάμεστη αίθουσα από Ηπειρώτες της αποδημίας. Αξίζουν πραγματικά μια συγχαρητήρια πρωτίστως στους μικρούς μαθητές, που ήρθαν από το μακρινό χωριό τους στην πρωτεύουσα να καταδείξουν το ταλέντο τους αλλά και στους δασκάλους τους, που με συνεχή διδαχή και προσπάθεια οδηγούν τους μαθητές τους σε ενός άλλου είδους πνευματικά επιτεύγματα. Σ.Θ.

Ο Νίκος κάνει με γεωμετρική ακρίβεια την καλλιέργεια (Φωτ. Κ.Δ.Χ. 16.4.03)

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Η συμπατριώτισσά μας Νικαίτη Κοντούρη σε νέες επιτυχίες

Αναδημοσιεύουμε από την «Ελευθεροτυπία» μια πρόσφατη συνέντευξη της στο Γιώργο Βιδάλη

αλήθεια ειπωθεί, όπως συμβαίνει σε όλες τις τραγικές αγάπες, είναι πλέον πολύ αργά...».

— Πώς φαντάζεστε τον Σιρανό και τη Ρωξάνη στην εποχή μας;

«Σήμερα είμαστε εξίσου θύματα της ομορφιάς, όμως ερωτευόμαστε με το ίδιο πάθος, ενίοτε και με μεγαλύτερο, τους εξυπνούς, τους γοητευτικούς, τους ευφάνταστους ανθρώπους. Ίσως ο Σιρανό να είχε καλύτερη τύχη σήμερα, γιατί είναι απίστευτα γενναίο-δωδός μέσα στην ιδιαιτερότητά του. Εξάλλου, και η σημερινή Ρωξάνη τα ίδια λάθη θα έκανε. Το χειρότερο στη ζωή είναι ότι η αλήθεια, ότι τα πραγματικά συναισθήματα κινδυνεύουν να μην αποκαλυφθούν ποτέ, ενώ στο θέατρο η στιγμή της αποκάλυψης θα έρθει, αργά ή γρήγορα».

— Και η... τρίτη πλευρά αυτού του ρομαντικού ιδιότυπου τριγώνου, ο νεαρός Κριστιάν;

«Είναι ο νέος με τον οποίο είναι ερωτευμένη η Ρωξάνη. Ο Κριστιάν έχει όλα τα γνωρίσματα του σημερινού νέου: Είναι όμορφος, είναι ανίκανος να συνθέσει ποιήματα, κατατάσσεται χωρίς να το πολυσκεφθεί σε σώμα επίλεκτων (δηλαδή αποστολή αυτοκτονίας), θέλει να κατακτήσει την ωραιότερη κι όποιος τον βοηθήσει είναι φίλος του και... Εμφανικά μέσα από τις δυσκολίες του πολέμου, ωριμάζει απότομα και ανακαλύπτει την πλάνη στην οποία ζούσε. Στο τέλος καταλήγει να προκαλέσει τον ίδιο του τον θάνατο».

— Κλείνοντας, να επανέλθουμε στον Σιρανό.

«Είναι μια αντιφατική προσωπικότητα που επηρεάζει και αρνητικά και θετικά τους άλλους. Μισεί με τον ίδιο τρόπο που αγαπάει. Μόνον που στο μέρος του είναι απροκάλυπτος, ενώ στην αγάπη είναι σαν παιδάκι ντροπαλός. Είναι έντονη η παρουσία της βεντέτας στο έργο. Ερωτας απ' τη μία, εκδίκηση απ' την άλλη: ο συνδυασμός που σκοτώνει! Ο Σιρανό είναι παθιασμένος και ισοπεδωτικός. Γενναίος ξιφομάχος και ονειροπόλος ποιητής ως το τέλος του».

— Και το «πορτρέτο» του ήρωα;

«Πολλές φορές φαντάζει απόκοσμος, κατασκευάσιμα μια εποχής ρομαντικών παθών και απελπισμένων αντιδράσεων. Κι άλλες φορές είναι τόσο οικείος, τόσο σημερινός, αλλά από την οπτική του μοναχικού ανθρώπου, του ανθρώπου του περιωρισίου. Εάν ήταν σημερινός ήρωας ο Σιρανό, θα τον θαυμάζαμε μετά τον θάνατό του γιατί... «δεν υπέκυψε στο κατεστημένο». Γιατί έζησε πάντα ελεύθερος. Ο Σιρανό στηρίζεται από τη μια στην πνευματική κι από την άλλη στη μική του δύναμη κι έτσι με ούζατο χιούμορ εξουδετερώνει τη δυσμορφία του. Από τη μια ντροπαλός και «φιγμένος» κι από την άλλη παρορμητικός και επιθετικός, καταφέρνει να έχει και φίλους και θαυμαστές. Μόνον οι Ερωτας τον νικάει. Ο ανεκπλήρωτος έρωτας τον νικάει. Η πανέμορφη Ρωξάνη. Περνούν για την πανέμορφη Ρωξάνη. Περνούν από πολλές δυσκολίες και η Ρωξάνη και ο Σιρανό για να ωριμάσει μέσα τους η δύναμη της αλήθειας. Κι όταν η

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΙΔΑΛΗΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΟ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ

Λεπτομέρεια από την περίφημη αγιογράφιση του ιεροναού Αγίου Μηνά Μονοδένδρι έτους 1620

Κάθε νέα δραστηριότητα, που δημιουργείται στα χωριά μας έχει τεράστια σημασία και προωινίζει μια θετική εξέλιξη για την ανάπτυξη και την αναζωογόνηση τους γενικότερα. Έτσι με πολλή χαρά δεχτήκαμε την ίδρυση και λειτουργία στο χωριό μας του εργαστηρίου αγιογραφίας από το συντοπίτη μας Αριστειδίδη Βασδέκη ένα νέο ταλαντούχο αγιογράφο, που αποφάσισε να εγκατασταθεί μόνιμα στη γενέτειρά του και ν' ασχοληθεί επαγγελματικά με την αγιογραφία μια παραδοσιακή τέχνη που στην εποχή μας πολύ εκτιμάται. Ηδη πολλά από τα έργα του, ωραίες βυζαντινές εικόνες, κοσμούν αρκετούς ιερούς ναούς και ιδιωτικές συλλογές. Πρόκειται πραγματικά για ένα θετικό και ελπιδοφόρο ξεκίνημα και ευχόμαστε στον αγαπητό Άρη να συνεχίσει με επιτυχία την όντως ωραία αυτή του προσπάθεια και να έχει την προστασία των Αγίων, που με το χρωστήρα του ζωντανεύει στα έργα του τις ιερές μορφές τους.

Και αξίζει εδώ ν' αναφέρουμε, πως από το Μονοδένδρι ήταν και ο περίφημος αγιογράφος, που έζησε στον 18ο αιώνα Δημήτριος Παπαδιαμάντης, έργα του οποίου σώζονται στις μέρες μας και φέρουν την υπογραφή του «Δια χειρός Δημητρίου Παπαδιαμάντη από κόμης Μονοδένδρι».

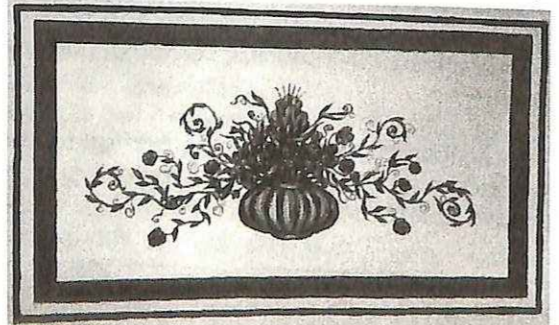
1848: Επομένως η παράδοση στην τέχνη της αγιογραφίας συνεχίζεται «δια χειρός» Άρη Απ. Βασδέκη, που τον τιμά ιδιαίτερα και που αναδεικνύει το Μονοδένδρι σαν τόπο καλλιτεχνικών εμπνεύσεων και παραγωγής ταλαντούχων αγιογράφων.

Σ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Η συντήρηση των τοιχογραφιών

Η συντήρηση τοιχογραφιών γίνεται με τη μέθοδο της επαναζωγράφισης, αφού ανιχνευτούν τα γνήσια χρώματα με ειδική μέθοδο. Όπως γνωρίζουμε, εξ αιτίας της υγρασίας και άλλων λόγων, καταστρέφονται σιγά σιγά και ξεθωριάζουν.

Επιθυμώ να διαδοθεί στα Ζαγοροχώρια η επαγγελματική αυτή δραστηριότητα μου, σε ένα μικρό αφιέρωμα του τεύχους το «Ζαγόρι μας», η οποία συμβαίνει να είναι πάθος και λαχτάρα διάσωσης της παράδοσης. Εκτός της επαναφοράς, αναλαμβάνω και φιλοτεχνήσω τοιχογραφιών από μηδενική βάση, στηριζόμενη πάντα σε παραδοσιακά στοιχεία. Η φωτογραφία με το κίνιστρο είναι δημιουργία μου σε Δικοφριώτικο σπίτι. Αποκατέστησα ήδη τοιχογραφίες των αρχών του αιώνα σε αρχοντικό του ίδιου τόπου και βρίσκεται σε εξέλιξη κάποια άλλη επαναζωγράφισή.

Σπούδασα σχέδιο-σκηνογραφία στο Μπέλφαστ Ιρλανδίας «Alster University». Έλαβα μέρος σε πολλές ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Πρόσφατα στην Πινακοθήκη Περίδη Γλυφάδας, καθώς και στο Μπέλφαστ, εκ των οποίων έλαβε χώρα στα Κάτω Πεδινά το καλοκαίρι του 2001. Μέτος τον Αύγουστο εκθέτω έργα μου, κυρίως με Ζαγορίτικη θεματολογία, στο Δικόρφο, απ' όπου και έλκω την καταγωγή μου. Διδάσκω ζωγραφική στο Πνευματικό και Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Γλυφάδας, που αριθμεί περίπου εκατό άτομα.

Επιθυμώ στο εξής να θεωρούμαι συνδρομητήρα μόνο εγώ, καθώς ο πατέρας μου απεβίωσε.

Ευχαριστώ Νέλλη Αργύρη

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΠΑΠΙΓΚΟ-ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗ-ΠΡΑΓΑ-ΒΙΕΝΝΗ
Εντυπώσεις τουριστικής εκδρομής

ΤΟ ΠΑΠΙΓΚΟ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Για τέταρτη χρονιά, το χωριό μας έκανε μια από τις πιο θαυμάσιες τουριστικές εκδρομές, με προορισμό τις πιο όμορφες και αξιολογότες πρωτεύουσες της Κεντρικής Ευρώπης, Βουδαπέστη, Πράγα και Βιέννη γι' αυτό αξίζει ένα μεγάλο εύγε στο κοινοτικό συμβούλιο και στον πρόεδρό μας Λ. Τσουμάνη. Στις 29.3.2003 ώρα 7 πρωινή ξεκινήσαμε με δύο πούλμαν του ταξιδιωτικού γραφείου Gretis Holidays, από την πλατεία των Ιωαννίνων για Ηγουμενίτσα.

Στις 10 π.μ. φτάσαμε στην Ηγουμενίτσα και επιβιβαστήκαμε στο πολυτελές πλοίο Ηλέκτρα Palace της εταιρίας Minoan lines. Με καιρό θαυμάσιο και θάλασσα γαλήνια φτάσαμε στις 8.30 το πρωί της 30/3/2003 στη Βενετία και αμέσως ξεκινήσαμε για τη Βουδαπέστη που απέχει 800 χιλιόμετρα.

Με ξεναγό την κ. Αρλέτα, Τσέχικη καταγωγής, περάσαμε τη μεγάλη γέφυρα της Βενετίας και μπήκαμε πλέον στο δρόμο της στεριάς. Οι δρόμοι της Ιταλίας είναι θαυμάσιοι, 4πλής και 6πλής διαβάσης. Περάσαμε πλησίον και από το αεροδρόμιο Μάρκο Πόλο της Βενετίας και θαυμάζαμε κατά την διαδρομή τον απέραντο, περιποιημένο και καλλιεργήσιμο κάμπο με τους πολλούς αμπελώνες.

Στις 12.30 μπήκαμε στην περιοχή Κορίνθια της Αυστρίας κοντά στη βιομηχανική πόλη VIlach. Στη συνέχεια περάσαμε από θαυμάσια τοπία με απέραντα δάση, πολλά τούνελ τη λίμνη Βέτσα και την κοιλάδα Voltsberg και στις 2.30 σταματήσαμε για φαγητό έξω από το Graz την δεύτερη μεγάλη πόλη της Αυστρίας που είναι και γεννέτειρα του μεγάλου θηοποιού Σβαρτσενέικερ.

Το βραδάκι φτάσαμε στη ωραία Βουδαπέστη και καταλύσαμε στο ξενοδοχείο FLAMENGO.

Μετά το φαγητό μερικοί συνταξιδιώτες μας πήγαν με βόλτα μέχρι τις όχθες του Δούναβη και στο γύρισμα το ρίξαν στο γλέντι κάτω στη ρεσεψιόν του ξενοδοχείου.

Την επομένη 31/3/2003 περιήλαμε τα αξιοθέατα της Βουδαπέστης με ξεναγό την κ. Αρετή που κατάνεγται από τον Λιά Θεοσπρωτίας. Είδαμε τα ανάκτορα που είναι διπλά στον Δούναβη, τη γέφυρα των Λεόντων του Ναό του Ματοία, τον πύργο των αλιών το κοινοβούλιο τη Βασιλική του Αγίου Στεφάνου, το Δημοτικό Άλσος με τα αγάλματα των βασιλιάδων που βασιλεύσα κατά καιρούς στην Ουγγαρία, το νησί της Μαργαρίτας, τα στάδια αθλοπαιδιών και τόσα άλλα αξιοθέατα, που δεν χωράνε στο μάτι του ανθρώπου να τα βλέπει και να θαυμάζει.

Το μεσημέρι ξεκουραστήκαμε και το βράδυ φάγαμε και διασκεδάσαμε με τα βιολιά στο κέντρο Τσίτα

Ντέλλα στο λόφο Γκέλη, που από εκεί το βράδυ μπορεί κανείς να θαυμάσει την Βουδαπέστη με τα φωτισμένα ανάκτορα και τον Δούναβη σ' όλη τη μεγαλοπρέπειά του.

Στις 1/4/2003 ώρα 8.45 αναχωρήσαμε για Πράγα. Ο δρόμος θαυμάσιος και τα μάτια μας δεν έβλεπαν πουθενά βουνά, παρά μόνο μια απέραντη πεδιάδα στην οποία έβροσκαν ελεύθερα ελάφια και λαγοί.

Ωρα 2 μ.μ. περάσαμε έξω από τη Βιέννη και κοντά τις 4.30 περνούσαμε την περιοχή της Μοραβίας και την πόλη Μπουρνό της Τσεχίας. Το βραδάκι φτάσαμε στην φημισμένη για την ομορφιά της Πράγα και κα-

που είναι τα ωραία και φανταστικά παλάτια στα οποία σήμερα στεγάζονται: ο πρόεδρος της χώρας και διάφορα υπουργεία, την εκκλησία της Παναγίας, τον Καθεδρικό Ναό του Αγίου Βίτου με το μαυσωλείο των

Αποστόλου Α. Τσίλη

Βοημών Βασιλέων.

Κατεβαίνοντας από το Κάστρο περάσαμε τη γέφυρα στον ποταμό Μόλδαβα που την έκτισε ο Κάρολος και στη συνέχεια περάσαμε την πλατεία του Δημαρχείου με το φημισμένο ρολόι και πήγαμε στα καταστή-

Οι Παπιγκιώτες στην Πράγα επί της γέφυρας του Καρόλου του ποταμού Μολδαβα (Φωτ. Αποστόλου Α. Τσίλη)

ταλύσαμε στο πολύ καλό ξενοδοχείο Κορίνθια Πανόραμα.

Μετά το δείπνο μερικοί από τους συνταξιδιώτες μας πήγαν με το μετρό στο κέντρο της πόλης. Την επόμενη μέρα 2/4/2003, με την ξενάγηση της κ. Αρλέτας, περιήλαμε όλα τα αξιοθέατα της Πράγας και κυρίως στην καστρουπόλη

μα για ψώνια (κυρίως κρύσταλλα Βοημίας).

Το βράδυ πήγαμε με το μετρό για δείπνο στο κέντρο της πόλης. Την 3/4/2003 και ώρα 8.15 φύγαμε για την άλλη φημισμένη πόλη τη Βιέννη και μετά από διαδρομή 400 χιλιομέτρων φτάσαμε κατά τις μία στη Βιέννη και αμέσως ξεκινήσαμε

Στη Βιέννη, μπροστά στα θερινά ανάκτορα της Θηρεσίας Μαρίας. (Φωτ.: Αποστόλου Α. Τσίλη)

την περιήγηση των αξιοθέατων της πόλης.

Θαυμάσαμε τα ανάκτορα του στρατηγού Μπελβεντέρε με τον τεράστιο κήπο, στη συνέχεια επισκεφτήκαμε τα θερινά ανάκτορα της Μαρίας Θηρεσίας με τα 1441 δωμάτια, που άρχισαν να κτιζονται το έτος 1666. Στα 40 χρυσά δωμάτια που περάσαμε θαυμάσαμε την πολυτέλεια της επίπλωσης και διακόσμησης. Τα ανάκτορα αυτά τα επισκέπτονται 2.000.000 περίπου τουρίστες το χρόνο.

Μετά από αυτά καταλύσαμε στο ξενοδοχείο ARTIS για φαγητό και ξεκούραση.

Την επόμενη μέρα 4.4.2003 και ώρα 8.15 πήγαμε στο κέντρο της Βιέννης καθ' ένας με την παρέα του για ψώνια και περιήγηση. Θαυμάσαμε και εδώ τα κτίρια, τους δρόμους, τα μουσεία τα πανεπιστήμια τα πάρκα και την εκκλησία του Αγίου Στεφάνου. Ωρα μία το μεσημέρι πήγαμε για την ορεινή περιοχή του Graz.

Ανεβήκαμε στο αλπικό τοπίο με τα κατάφυτα βουνά που ήταν κάτασπρα γιατί από βροδύς είχε χιονίσει. Στο χιονοδρομικό χωριό που λέγεται MARIA ZELL μας έπιασε για 10 λεπτά και εμάς η χιονόπτωση.

Στη συνέχεια φύγαμε για το ξενοδοχείο CAIRTUARD MAPPIOTT που είναι 5 χιλιόμετρα έξω από το Graz.

Στις 5/4/2003 πήραμε το δρόμο της επιστροφής για να διανύσουμε τα 400 χιλιόμετρα μέχρι τη Βενετία. Περάσαμε ξανά τα ωραία αλπικά βουνά, τα συνεχής τούνελ, τη λίμνη Verölen και έξω από την τελευταία πόλη της Αυστρίας VILACH.

Ωρα 11 π.μ. εισήλαμα πλέον στην Ιταλία και στις 2.15 μ.μ. επιβιβαστήκαμε στο πλοίο IKABOS PALLAS της εταιρίας MINOAN LINES.

Εκεί περάσαμε τη νύχτα μας με γλέντια και χορούς χάρις στον κ. Ντέσκα που έπαιζε κλαρίνο και ντέφι ο Θανάσης Μπίτος, Τραγουδισαν ο Δημ. Ρούκος, ο Δημ. Χριστοδούλου (Κούλης), ο Θανάσης Μπίτος, ο Μιχ. Τσουμάνης και ο Στάθης Ντέτσικας μέχρι τις 2 το πρωί.

Στις 6/4/2003 και ώρα 1.30 φτάσαμε στην Ηγουμενίτσα και στις 3.30 στα Γιάννενα μας.

Η εκδρομή μας στέφθηκε με επιτυχία. Θαυμάσαμε ωραία μέρη και φημισμένες πρωτεύουσες, που η μία ήταν καλύτερη από την άλλη, γιατί καθεμιά είχε τη χάρη της.

Η εφαρμογή του προγράμματος επίσης ήταν πετυχημένη γιατί όλοι μας ξεβαστήκαμε το πρόγραμμα και το ωραίο χωρίς να το παραβιάσει κανείς.

Θερμά συγχαρητήρια στους εμπνευστές του προγράμματος και στον πρόεδρο της κοινότητάς μας.

Ευχόμαστε δε να έχουμε όλοι μας υγεία για να ξεναχαρούμε τέτοιες εκδρομές.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ - ΔΩΡΕΕΣ

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

— Το Δ.Σ. του πολιτιστικού συλλόγου Ασπραγγέλων ευχαριστεί θερμά τους κάτωθι για την προσφορά τους στο σύλλογο:

— Οικογένεια Κωνσταντίνου και Δημητρίου Οικονόμου αντί στεφάνου εις μνήμην της θείας τους Χρυσούλας Οικονόμου 60 Ευρώ.

— Ευρύκλεια Καμτσίκια εις μνήμην του συζύγου της Λευτέρη 100 δολάρια

— Καίτη Σιέρρου εις μνήμην του συζύγου της Χρήστου 50 Ευρώ.

— Η Εκκλησιαστική Επιτροπή του Ιερού Ναού της Παναγίας των Ασπραγγέλων θερμά ευχαριστεί την οικογένεια του χωριανού μας Δημητρίου Βαραδίνη για την προσφορά καλυμμάτων για τα ιερά σκεύη.

Κ. ΠΕΔΙΝΑ

— Γεωργ. Κοντούρη 100 Ευρώ υπέρ ναού Ταξιαρχών στη μνήμη Γιάννη και Ξανθίππης Κοντούρη

— Οικογ. Παναγ. Διαμαντή 30 Ευρώ υπέρ ναού Ταξιαρχών στη μνήμη Γιάννη Κοντούρη

— Κώστας Κολιδας 30 Ευρώ υπέρ ναού Ταξιαρχών στη μνήμη Γιάννη Κοντούρη

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΤΩ ΠΕΔΙΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

— Ευχαριστούμε τους χωριανούς που ανταποκρίθηκαν ήδη στο κάλεσμά μας για οικονομική ενίσχυση, για να συντηρηθεί το εκκλησάκι του Σωτήρα και να βελτιωθεί το καφενείο του χωριού. Μέχρι αρχές

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ι.Λ.Ε.Ζ. μετά την αγγελία του θανάτου του συμπατριώτη μας

ΒΥΡΩΝΑ ΒΑΡΖΩΚΑ

συντ/χου Εκπαιδευτικού

και μέλους επί χρόνια της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού «Το ΖΑΓΟΡΙ μας» συνήλθε εκτάκτως σε συνεδρίαση και αποφάσισε ομόφωνα:

1. Να παραστεί σύσσωμο το Διοικητικό Συμβούλιο στην κηδεία του εκλιπόντος
2. Να εκφράσει τα συλλυπητήριά του στην οικογένειά του
3. Αντί στεφάνων να καταθέσει χρηματικό ποσό στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου Καπεσόβου και
4. Να δημοσιευθεί το παρόν στο περιοδικό το «ΖΑΓΟΡΙ μας»

Ιωάννινα 16/5/2003

Το Δ. Σ. της Ι.Λ.Ε.Ζ.

Μαΐου έχουν προσφέρει χρήματα οι:

— Τσατσόπουλος Αλέξανδρος 30 €

— Τσατσόπουλου Αντιγόνη 100 €

— Τσατσόπουλος Γιώργος 150 €

— Τσατσόπουλος Κων/νος 150 €

— Καψάλης Γιώργος 50 €

— Κοματσέλη Λέλα 60 €

— Νουσιάδου Θεοδώρα 88 €

— Γκράτζιου Μαρία 500 €

— Βούρδας Ξενοφών 200 €

— Οικονομίδη-Καρατζά Σωτηρία 100 €

— Οικονομίδη-Μπαμπανάτσα Θάλεια 50 €

— Οικονομίδη-Γράβου Αθηνά 50 €

— Τζούφης Στέφανος-Θέκλα 50 €

— Δούβλη Αμφιτρίτη 50 €

— Τσατσόπουλου Μελίνα 100 €

— Σουσιόπουλος Γιάννης 100 €

— Ροδάνθη 100 €

— Ηλιάδου Αγνή 50 €

— Κοντούρη Νικαίτη 300 €

— Καπελλίδης Σπύρος 50 €

— Τζιόβας Θ. Βασίλης 100 €

— Ακόμα ευχαριστούμε τους χωριανούς που προσέφεραν στον Σύλλογο τα παρακάτω ποσά:

— Όλγα Καψάλη, 30 ευρώ, στη μνήμη Γιάννη Κοντούρη

— Νίκο Στάρα, 30 ευρώ, στη μνήμη Γιάννη Κοντούρη

μη Γιάννη Κοντούρη

— Ιωάννα Γιαννοπούλου, 30 ευρώ, στη μνήμη Γιάννη Κοντούρη

— Φώντας και Μίνα Κοντούρη, 200 ευρώ, στη μνήμη Γιάννη Κοντούρη και 100 ευρώ, στην μνήμη Καλλιόπης Στάρα, για τους Αγίους Ταξιάρχες.

— Σπύρος Καπελλίδης, 20 ευρώ, στην μνήμη Γιάννη Κοντούρη

ΚΑΠΕΣΟΒΟ

— Από την κυρία Νίτσα Ελευθερίου Δούκα στους γιατρούς του κόσμου 100 Ευρώ

— Στη Γιούνισεφ 120 Ευρώ

— Στα παιδιά του Ιράκ 100 Ευρώ

ΣΚΑΜΝΕΛΙ

— Η κ. Φρειδερίκη Τζούρδα κατέθεσε εις τον Ιερό Ναό Αγίων Αποστόλων Σκαμνελίου 170 Ευρώ εις μνήμην του πολυαγαπημένου της συζύγου Νέστορα.

— Η κ. Φρειδερίκη Τζούρδα κατέθεσε εις τον Ιερό Ναό Αγίων Αποστόλων Σκαμνελίου 60 Ευρώ εις μνήμην των αγαπημένων της εξιδέλφων Ευτυχίας και Μιχαήλ Γενναδίου.

Οι αποδείξεις να σταλούν στη Θεσσαλονίκη.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

100 Ευρώ

Γκζίκη-Σκούζου Αγνή

80 Ευρώ

Βασιλείου Κων/νος, Αυστραλία

50 Ευρώ

Νουτσόπουλος Γεώργιος
Λαμπρίδης Βασίλειος

40 Ευρώ

Καπνίση Αθηνά
Γκαράνης Δημήτριος
Βουζοπλής Γεώργιος

30 Ευρώ

Βαρκούκη Νίνα
Βαρκούκη-Καρτιτζόγλου Μαρία
Γεωργονίκος Κων/τίνος
Δούμα Νίτσα
Δούσμη-Σαρπανίδου Ευτυχία
Καλάς Βασίλειος
Λιόγκας Θρασύβουλος
Τσεκούρα Έλλη
Τζιόβας Ελευθέριος
Τζιόβα-Καλομοίρου Ιωάννα
Φώλας Αριστοτέλης

25 Ευρώ

Ζελετοπούλου Γκόλφω

20 Ευρώ

Αργύρη Νέλη
Γκογιάνος Προκόπιος
Διαμαντής Κων/τίνος
Ζώη Τούλα
Καπρίτσιου Ευγενία
Κοντοκάλη-Δήμου Μαρία
Κάτσενος Μάκης
Ντιναλέξης Άλκις
Παντελή Αικατερίνη
Πετσέλης Γεώργιος
Πολυμέρης Γεώργιος
Ρούντος Αντώνιος
Σκαμνέλος Ανδρέας
Χαντζαροπούλου-Βασδέκη Μιράντα
Χαρισιάδου Ευγενία

15 Ευρώ

Βαρζώκας Βύρων
Θάνου Πηνελόπη
Καλύβας Γεώργιος
Λένης Αχιλλέας
Λένης Κίμων
Ξάνθος Μιχαήλ
Πανάγου Μερόπη
Παντελής Θεόδωρος

10 Ευρώ

Αλεξίου Αλέξανδρος
Βαταβάλης Απόστολος
Δαλκαβούνη Πόπη
Δαλκαβούνη Φιλομήλα
Δαμβόπουλος Θωμάς
Ζαρίδη Αικατερίνη
Θάνος Δημήτριος
Κουμπής Γεώργιος
Καίσαρη Θεοδούλη
Κατσαβριάς Παντελής
Καβάγιας Γεώργιος
Κουκουμειδής Κων/νος
Κοκκίνη Πανωραία
Κούρας Θεοχάρης
Κωνσταντής Απόστολος
Λύτρα Μαρία
Μπίκα Κούλα
Μακρή Ευρύκλεια
Νούλη Ευγενία
Νάστος Κων/τίνος
Πρωτόπαπα Αναστασία
Παπακώστα Συκιάτη Χρυσή
Ρίζος Πέτρος
Στουκίδης Χριστόδουλος
Στουκίδης Γεώργιος
Στεργίου Νικόλαος
Στεργίου Βασίλειος
Στεργίου Ιωάννης
Τσουμάνης Κων/τίνος
Τσαούση-Βαγγελή Ρένα
Τσαούση Έρρικα
Τσαπούνης Ιωάννης
Τσουμάνης Γεώργιος
Φούσκας Κων/τίνος
Χαρίτος Γεώργιος

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

Ιδρυτής:

ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ

ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΥΠΙΑΔΗΣ

ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΕΟΣ

ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

ΣΥΝΤΑΣΣΕΤΑΙ

ΑΠΟ ΤΟ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Πρόεδρος

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ

Α' Αντιπρόεδρος

ΓΚΕΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Β' Αντιπρόεδρος

ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

Γεν. Γραμματέας

ΤΣΕΚΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ταμίας

ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΛΥ

Μέλος

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΩΣΤΑΣ

Μέλος

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

ΚΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΜΕΝΕΛΑΟΣ

ΜΕΡΤΖΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ-ΔΟΥΒΛΗ ΕΛΕΝΗ

ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΡΕΜΟΥ-ΤΣΟΥΠΗ ΜΑΡΙΑ

ΣΚΟΥΡΤΗ ΕΛΕΝΗ

ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

ΥΦΑΝΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΙΣΦΟΡΕΣ

Περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

Σίνα 4 Ιωάννινα 454 44

και Μυροπολείο

ΚΑΛΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗ

Λόρδος Βύρωνος 21

Τηλ. 26510 26266

Ιωάννινα 45444

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Εσωτερικού 10 ΕΥΡΩ

Ευρώπης 30 ΕΥΡΩ

Εκτός Ευρώπης 30 \$ ΗΠΑ

Τυπογραφεία:

Γ. ΔΟΥΒΛΗΣ - Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

28ης Οκτωβρίου 41 (Στοά Καμπερή)

Τηλ. 26510 20544 - 26510 27845

Ιωάννινα 454 44